

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2022

Kamila Berounská

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

**Sociální práce s osobami ve výkonu
trestu a vazbě**

Bakalářská práce

Autor:	Kamila Berounská
Studijní program:	B0923P240001 Sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce ve veřejné správě
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce:	PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Hradec Králové, 2022

Zadání bakalářské práce

Autor: Kamila Berounská

Studium: F19BP0242

Studijní program: B0923P240001 Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě

Název bakalářské práce: **Sociální práce s osobami ve výkonu trestu a vazbě**

Název bakalářské práce Social work for people serving a prison sentence and being in custody
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V bakalářské práci s názvem Sociální práce s osobami ve výkonu trestu a vazbě budu v teoretické části přibližovat problematiku trestu, vazby a osob, kteří jsou s odsouzenými v kontaktu. Celkově se zde zaměříme na fungování sociální práce obecně a přímo v zařízení. Další oblastí bude fungování restorativní justice, retributivní justice a související problematikou. Praktická část bude pojednávat o tom, kdo a jakým způsobem sociální práci ve věznici využívá, jak jí hodnotí a také jak hodnotí přístup sociálního pracovníka. Praktická část bude podpořena kvantitativním šetřením, které bude formou dotazníků, jež budou vyplněny odsouzenými v zařízení.

MATOUŠEK, Oldřich. Sociální práce v praxi - Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Nakladatelství portál 2010. ISBN 978-80-262-0234-9 FISCHER, Slavomil. Etopedie v peničiární praxi. Univeztita Jana Evangelisty Purkyně 2006. ISBN 80-7044-772-9 Zákon č. 169/1999 Sb., O výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů RASZKOVÁ, Tereza, HOPERKOVÁ, Stanislava. Kapitoly z penologie I: vězeňství. Gaudeamus 2018. ISBN 978-80-7435-716-9

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Květenská, Ph.D.

Oponent: JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením PhDr. Daniely Květenkové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce, paní PhDr. Daniele Květenkové, Ph.D., za její čas a rady, které mi při psaní této práce velice pomohly. Také bych chtěla poděkovat sociálním pracovníkům z Vazební věznice Hradec Králové za jejich ochotu a čas, který mi věnovali.

Anotace

BEROUNSKÁ, Kamila. *Sociální práce s osobami ve výkonu trestu a vazbě*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2022, Bakalářská práce

V bakalářské práci s názvem Sociální práce s osobami ve výkonu trestu a vazbě budu v teoretické části přibližovat problematiku trestu, vazby a osob, kteří jsou s odsouzenými v kontaktu. Celkově se zde zaměříme na fungování sociální práce obecně a přímo v zařízení. Další oblastí bude fungování restorativní justice, retributivní justice a související problematikou. Praktická část bude pojednávat o tom, kdo a jakým způsobem sociální práci ve věznici využívá, jak jí hodnotí a také jak hodnotí přístup sociálního pracovníka. Praktická část bude podpořena kvantitativním šetřením, které bude formou dotazníků, jež budou vyplněny odsouzenými v zařízení.

Klíčová slova: sociální práce, sociální pracovník, restorativní justice, výkon trestu odnětí svobody, odsouzený

Annotation

BEROUNSKÁ, Kamila. *Social work for people serving a prison sentence and being in custody*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2022, Bachelor Degree Thesis.

In a bachelor's thesis entitled *Social work with persons serving time and custody*, I will, in the theoretical part, approximate the issues of punishment, custody and people who are in contact with the convicts. Overall, the focus here will be on the functioning of social work in general and in the facility itself. Another area will be the operation of restorative justice, retributive justice and related issues. The practical part will be about who uses social work in the prison and how they evaluate it, as well as how they evaluate the social worker's approach. The practical part will be supported by a quantitative investigation, which will be in the form of questionnaires to be completed by those convicted at the facility.

Key words: social work, social worker, restorative justice, prison sentence, convicted

Obsah

Úvod	6
1 Cíl práce a nástin metodiky	8
2 Vymezení pojmů z oblasti sociální práce a trestní justice	10
2.1 Sociální práce.....	10
2.2 Sociální pracovník.....	11
2.3 Trestní justice	12
2.4 Trest.....	13
2.4.1 Účel trestu	14
2.4.2 Trest odnětí svobody	14
2.5 Vazba	15
2.6 Penologie.....	16
3 Restorativní justice	17
3.1 Principy restorativní justice	18
3.2 Vztah mezi restorativní justicí a trestním právem.....	19
3.3 Retributivní neboli odplatná justice	20
3.4 Probační a mediační služba	21
3.4.1 Probace.....	21
3.4.2 Mediace	22
3.5 Vězeňství	23
3.5.1 Vězeňská služba	24
4 Sociální práce ve vazbě a věznici	25
4.1 Cílová skupina.....	26
4.2 Role sociálního pracovníka	27
4.3 Příprava na život po propuštění z výkonu trestu	28
4.4 Mezinárodní vězeňské společenství	29
5 Analýza zjištění povědomí o sociální práci, jejího využívání a hodnocení sociálního pracovníka odsouzenými.....	30
5.1 Výzkumná metoda.....	32
5.2 Výzkumný soubor	32
5.3 Průběh výzkumu a jeho rizika	34
6 Interpretace dat.....	36
6.1 Vnímání sociální práce osobami ve výkonu trestu	36
6.2 Využití sociální práce osobami ve výkonu trestu	39

6.3 Hodnocení přístupu sociálního pracovníka.....	45
6.4 Shrnutí dílčích cílů a jejich vyhodnocení	47
Závěr	51
Seznam použitých zdrojů.....	52
Seznam tabulek	55
Seznam grafů.....	55
Seznam příloh	55

Úvod

Tématem této bakalářské práce je „Sociální práce s osobami ve výkonu trestu a vazbě“, jež se zabývá osobami, které spáchali trestný čin a nyní se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody či vazbě. Tuto oblast jsem si zvolila z důvodu, že jsem v zařízení vykonávala svou poslední vysokoškolskou praxi, která probíhala v prosinci roku 2021 a také proto, že mi tato oblast přijde zajímavá, a ne tak často zmiňovaná oproti oblastem jiným. Pro tuto práci jsou stěžejní dotazníky, dle kterých budu vyhodnocovat prostřednictvím dílčích cílů, cíl hlavní. Dále zde budu vycházet z rozhovoru, který jsem vedla přímo se sociálním pracovníkem ve Vazební věznici Hradec Králové, objekt Pouchov a dalších zdrojů, kterými jsou webové stránky, právní normy a další publikace, které budou uvedeny v seznamu literatury

Práce Vás v první řadě seznámí s cílem práce a její metodikou. Následně Vás provede důležitými pojmy, které jsou pro tuto problematiku stěžejní. Jedná se o pojmy jako sociální práce, sociální pracovník, trestní justice, restorativní justice apod. Další oblastí, kterou se první kapitola zabývá je vědní disciplína nazývaná penologie, jež se zaměřuje na pachatele. Třetí kapitola v této práci je věnována restorativní justici, která hraje velkou roli v současné době a snaží se více prorazit, aby mohla být používána u pachatelů trestných činů ve větší míře než doposud. V této kapitole můžeme také vidět porovnání s „klasicou“ trestající justicí. Restorativní justice dále souvisí s probací a mediací, které se zde také budu věnovat. Poslední kapitolou v části teoretické je kapitola „Sociální práce ve vazbě a věznici“ a oproti kapitole dvě se liší zaměřením přímo na konkrétní skupinu lidí, jimiž jsou odsouzení. V mé práci odkazují na obecné předpoklady, ale také na konkrétní zařízení, ve kterém jsem měla možnost být na praxi. Tímto zařízením je tedy Vazební věznice Hradec Králové, objekt Pouchov.

Po této části se přesuneme k další části této práce a tou je část výzkumná, která zjišťuje, jaký přehled o sociální práci mají osoby ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Hradec Králové objekt Pouchov. Odsouzení tedy v dotaznících uváděli, jak znají sociální práci, jak často ji využívají, z jakého důvodu, a dokonce měli možnost sociální práci i sociálního pracovníka zhodnotit. Výsledky z této oblasti jsou zapracovány do grafů, které uvidíte v praktické části, kde je celkově zhodnoceno,

jak sociální práce i pracovník v zařízení fungují. Tato práce by měla pomoci sociálním pracovníkům, kteří pracují ve věznicích či podobných ústavech a vykonávají sociální práci, aby mohli sami zhodnotit kvalitu své sociální práce.

1 Cíl práce a nástin metodiky

Cílem této práce nesoucí název „Sociální práce s osobami ve výkonu trestu a vazbě“ je zjistit, jaké povědomí o sociální práci odsouzení v zařízení mají, jestli ji využívají a také jak její výkon hodnotí. Práce bude podložena kvantitativním sběrem dat, který podpoří informace uvedené v teoretické části. Kvantitativní výzkum nám ukáže kvalitu sociální práce ve Vazební věznici Hradec Králové, objekt Pouchov. Pro získání odpovědí budu posupovat prostřednictvím dotazníků, dílčích cílů (DC) a předem stanovených dotazníkových otázek (DO).

Pro **dílčí cíl 1** (DC1), který se zabývá vnímáním sociální práce jsou stanoveny tyto otázky:

DO1 Víte o možnosti, že zde v zařízení můžete využít pomoci sociálního pracovníka?

DO2 Víte, kde se nachází sociální pracovník?

DO3 Víte, jak můžete kontaktovat sociálního pracovníka?

Pomocí těchto otázek budu zjišťovat, jak odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici v Hradci Králové v objektu Pouchov vnímají sociální práci, jestli ví, kde a jakým způsobem mohou kontaktovat pracovníka u nich v zařízení. Pomocnou kapitolou, která je podkladem pro tyto otázky je kapitola čtyři, která upravuje sociálního pracovníka a sociální práci ve vězeňství.

Dílčí cíl 2 (DC2) umožňuje nahlédnout do využití sociální práce v zařízení prostřednictvím osob, které se nacházejí ve výkonu trestu pomocí těchto DO:

DO4 Využili jste někdy pomoc sociálního pracovníka?

DO5 Z jakého důvodu jste využili/využíváte pomoc od sociálního pracovníka?

DO6 Jak často využíváte pomoc sociálního pracovníka?

Tyto otázky mi prostřednictvím kvantitativního výzkumu pomohou zjistit využití sociální práce v zařízení a také její frekventovanost. I tato otázka je podložena kapitolou čtyři, která pojednává o sociální práci v zařízení výkonu trestu odnětí svobody.

Dílčí cíl 3 je posledním cílem této práce, který se pomocí otázek snaží zjistit, jak je sociální práce v objektu Pouchov odsouzenými hodnocena. Mluvíme tu o těchto otázkách:

DO7 Jak hodnotíte možnost využívat pomoc od sociálního pracovníka?

DO8 Byli jste spokojeni s přístupem sociálního pracovníka?

DO9 Splnil sociální pracovník Vaše očekávání při řešení problému?

Tyto otázky jsou hodnoceny na škále od jedné do pěti, kdy jsou přirovnány ke školnímu hodnocení. To znamená, že známka jedna je nejlepší až po známku pět, která označuje nejhorší hodnocení. Podkladem k této kapitole může být například kapitola dvě, která popisuje sociálního pracovníka a dělí je na určité typy podle jejich angažovanosti.

Jak jsem již zmiňovala budu se zabývat kvantitativním výzkumem, prostřednictvím dotazníků, které obsahují devět otázek a pojednávají o sociální práci v zařízení Vazební věznice Hradec Králové, objekt Pouchov. Umožněno mi bylo vyplnění dotazníků pouze v tomto objektu, kde je vykonáván trest a nikoliv vazba, jelikož se jedná o neobvyklou skupinu lidí, kteří by mohli být nebezpeční, proto jsem využila alespoň možnosti vyplnění dotazníků od respondentů z objektu Pouchov. Dotazníky jsou vyplněny pouze muži, jelikož v objektu Pouchov se žádné jiné pohlaví ve výkonu trestu odnětí svobody nevyskytuje. Další informace týkající se výzkumu budou uvedeny ve výzkumné části.

Z výsledků, kterých jsem dosáhla pomocí dotazníkového šetření lze pomoci sociálním pracovníkům pro zlepšení kvality jejich sociální práce v zařízeních podobného typu jako je Vazební věznice Hradec Králové, objekt Pouchov či v zařízeních, které se zabývají sociální prací s osobami ve výkonu trestu nebo po propuštění z výkonu trestu. Sociální pracovníci mohou tímto způsobem zjistit, jaká je kvalita jejich sociální práce a v případě, že to bude potřeba se zaměřit na její zkvalitnění.

2 Vymezení pojmů z oblasti sociální práce a trestní justice

Ve druhé kapitole, která je zaměřena na pojmy související s oblastí sociální práce a trestní justice budou získány informace, které budou později využity v části metodické a slouží tak k jejímu lepšímu pochopení. Zaměříme se na obecné pojmy jako sociální práce, trestní justice, účel či smysl trestu nebo pojem trestu samotný. Dále se dozvíte informace o vazbě a vědě nazývané penologie.

2.1 Sociální práce

Sociální práce má za cíl odhalovat, vysvětlovat, zmírňovat, ale také řešit sociální problémy, jako je například chudoba, diskriminace, delikvence či nezaměstnanost. (Matoušek, 2001) V této oblasti se setkáme s mnoha definicemi, čemuž se nesmíme divit, jelikož sociální práce je velice rozmanitá. Nejčastěji používaná definice dle Matouška říká, že *„Sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti aj.) Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, a jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit způsobilost k sociálnímu uplatnění. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. Sociální práce je hlavním přístupem při poskytování sociální pomoci.“* (Matoušek, 2003)

Také ji můžeme definovat jako specializovanou pomáhající činnost, která má snahu stabilizovat kvalitu života u lidí, u kterých je nějakým způsobem omezena či ohrožena. Je postavena na základních lidských hodnotách, právech a spravedlnosti. Je to také aktivita, která má za úkol pomáhat jednotlivcům, skupinám či komunitám zlepšit či obnovit jejich sociální fungování a také ovlivnit společenské prostředí tak, aby neposilovalo podmínky, které jsou nerovné. Dalo by se říct, že sociální práce je zjednodušeně pomoc člověku od kompetentní osoby (sociálního pracovníka) na jeho žádost nebo na žádost třetí strany v případě nepříznivé životní situace. V případě pomoci člověka se hledí na jeho lidskou důstojnost. (Profesní komora sociálních pracovníků, 2022-03-13)

Co se týče časového hlediska sociální práce, můžeme ji dělit na:

- **Krátkodobou**, kdy se jedná především o jednorázovou pomoc. Může jít například o pomoc s dávkou, hledáním bydlení či zaměstnání.
- **Dlouhodobou**, ve které musí být navázán vztah důvěry z obou stran. V tomto případě se jedná o transformaci a formování člověka. (Diplomová práce, Sociální práce v trestní justici 2022-03-13)

2.2 Sociální pracovník

Je to osoba, která je zaměstnávána sociálními subjekty pro realizaci jejich programů, cílů, plánů nebo projektů klientům, kteří potřebují uspokojit své sociální potřeby. Sociální pracovník má také znalosti z oblasti sociologie, psychologie, práva, sociální politiky apod., aby dokázal diagnostikovat klientovi konkrétní potřeby a navrhl jejich řešení. (Matoušek, 2001)

Aby byl sociální pracovník (dále „SP“) kompetentní, musí mít pro toto povolání předpoklady. Tyto předpoklady nám definuje § 110 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Jde například o způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní způsobilost či odbornou způsobilost. SP se dále řídí vnitřními předpisy zaměstnavatele, profesními standardy a také etickým kodexem. V ideálním případě jsou povinnosti a práva navzájem doplňována, ovšem v praxi tomu tak většinou není a je proto potřeba se rozhodnout, čemu dát přednost.

Pokud bychom mluvili o **defenzivní praxi** jednalo by se o řešení dle zákonů, předpisů a povinností zaměstnavatele. V tomto případě bychom možná splnili postup a byli bychom chráněni v případných problémech, ovšem snažíme-li se pomoci klientovi, nemůžeme ho škatulkovat dle předpisů organizace, ale musíme se snažit mu porozumět a přetransformovat pravidla organizace tak, abychom mu mohli pomoci. Na druhé straně můžeme mluvit o **reflexivní praxi**, která je spíše založena na osobních hodnotách a celkové praxi. Pokud jsme ochotni riskovat, musíme umět přijmout riziko, které hrozí. Ať už se pracovník rozhodne jakkoliv, měl by být schopen své rozhodnutí obhájit. (Matoušek a kol., 2003) Pokud bychom přesněji definovali typologie SP, mohli bychom je dělit takto:

- **Angažovaný SP**, pro kterého jsou důležité především hodnoty osobní morální a klienty bere s respektem jako lidské bytosti o které pečuje.

- **Radikální SP**, jenž vkládá osobní hodnoty do práce jako předešlý pracovník, ovšem jeho hlavním cílem je změna zákonů a předpisů, které považuje za nespravedlivé.
- **Byrokratický SP** má za cíl manipulovat s lidmi takovým způsobem, aby dosáhl jejich změny.
- **Profesionální SP**, který je vzdělaný, vedený etickým kodexem, prioritou je zde zájem klienta a jejich individuální vztah, jež umožňuje brát klienta jako spolupracovníka. (Matoušek dle Banksová 1998)

2.3 Trestní justice

Do trestní justice řadíme instituce a orgány, které se zabývají trestním právem a které dohlížejí na jeho celkovou aplikaci. Do této oblasti patří Policie České republiky, která má za úkol chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti. Dále musí plnit úkoly, které jí ukládá trestní řád a další právní předpisy na úseku vnitřního pořádku v České republice. (Policie ČR, 2022-03-14) Dále sem řadíme soud, jehož moc v České republice není odpovědná žádné jiné moci, a tudíž ji označujeme jako nezávislou. Tato moc slouží k uplatňování a poskytování ochrany práv občanů a dalších účastníků řízení. Jediný soud je pravomocný ukládat tresty a rozhodovat o vině pachatelů v trestním řízení. (Justice, 2022-03-14) Neméně důležitým orgánem je vězeňská služba, jež zajišťuje výkon vazby, zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody. Dále také ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů, činností státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Řídí se dle zákona č. 555/1992 České národní rady o Vězeňské a justiční strážci České republiky. (Vězeňská služba ČR, 2022.03-14) Další, kdo se zabývá trestním právem a dohlíží na jeho aplikaci jsou kurátoři, kteří pracují s klientem ve všech fázích trestního řízení, rovněž i po jeho skončení. Jejich cílem je navázat vzájemný socioterapeutický vztah, který slouží k vytvoření pozitivních vazeb, aby nedocházelo k sociální izolaci klienta. Kurátoři napomáhají klientům s předstihem řešit problémy, které mohou nastat při propuštění z výkonu trestu. (MPSV, 2022-03-15)

V posledních letech při zvýšené trestné činnosti dochází k nárůstu odsouzených a k přeplňování věznic. Hovoříme o „krizi vězeňství“ a je potřeba

vyvrátit, či potvrdit pochybnosti trestní justice, která má za úkol pachatele trestných činů potrestat. V dnešní době se hledají nové a moderní způsoby, které by byly pro trestní politiku nápomocné a pomohly tak snížit kriminalitu. Trestní justice klade veliký důraz na respektování právního řádu a trestné činy vidí pouze jako útoky proti státu. Pomocí trestů se tak snaží odradit pachatele a další osoby od páčání trestné činnosti. Proto v posledních pár letech vznikají nové metody, které se zaměřují jak na pachatele, tak poškozené, a nikoliv jen na potrestání. (Karabec, 2003)

2.4 Trest

Trest je s námi od vzniku lidské populace, jeho úloha a význam se postupně vyvíjely. Ze začátku se vycházelo z principu „oko za oko, zub za zub“, kdy nejtvrdějším trestem byl trest smrti, který byl spolu s tělesnými a dalšími tresty nejpoužívanější pro narušitele tehdejších norem. Pokud se vrátíme do minulosti, zjistíme, že **trest odnětí svobody** je trestem novým, jelikož jej řadíme do období konce osmnáctého století. Dříve fungoval trest spíše jako okrajová represe, až později se využíval jako častá forma postihu pachatelů. Dálo se do té doby, než byla shledána jeho nedostatečná efektivita v boji proti kriminalitě. Díky neefektivitě trestu a zvyšujícímu se podílu kriminality se začalo upouštět od trestu odnětí svobody a začaly se více používat a vymýšlet tresty alternativní. (Kalvodová, 2016)

Pokud se zaměříme na trestání, zjistíme, že patří do našeho každodenního života, ať už se jedná o potrestání ve škole, rodiči doma, v práci nebo jde o vážnější trestné činy. Měli bychom si uvědomit, že každý nevhodný čin by měl mít za následek nějakou sankci. Osobu můžeme omezit nebo sankciovat pouze v případě je-li k tomu vážný důvod, například pokud se jedná o ochranu společnosti před kriminalitou, je použit takový trest pro pachatele, který jej udrží pryč od společnosti a dalších trestných činů. Trest a omezení se ukládají osobě proti její vůli pouze tehdy, pokud je to nezbytné pro zájem ostatních. Do omezení můžeme zařadit i opatření typu: výběr daní či karanténa, ovšem tato omezení se neukládají za trest, ale pouze pro lepší zájem společnosti. (Lata, 2007) Trest, který popisují v této práci, neodmyslitelně souvisí s páčáním trestné činnosti, snaží se ji omezit, potlačit a chránit tak zájmy společnosti před nebezpečnými osobami. Prostřednictvím trestů jim ukazuje, co může nastat, pokud by nějaký trestný čin spáchaly. Jde tedy nejen o nápravu, ale i prevenci.

2.4.1 Účel trestu

Účel trestu je složený z pěti hlavních faktorů, z nichž první má za úkol odstrašit pachatele při páchání další trestné činnosti nebo odstrašit osoby, které by chtěly trestný čin spáchat. Druhým faktorem je vyloučení pachatele ze společnosti tím, že je pachateli uložen trest (podmíněný trest, trest domácího vězení aj.). Za třetí faktor považujeme pachatelovu nápravu a rehabilitaci, která je prováděna prostřednictvím různých programů zaměřených na pachatelovo vzdělání. Čtvrtý faktor se zabývá zasloužením trestu, kdy jsou uspokojeni především oběti, jelikož mají pocit, že je za ně bojováno. Posledním a neopomenutelným faktorem je odškodnění, které má většinou finanční povahu. Je potřeba dodat, že účel trestu se vzájemně doplňuje a překrývá s funkcemi trestu a že je možné na něj nahlížet z různých úhlů pohledů. (Bakalářská práce, Účel trestání, 2022-03-15)

Účel trestu dle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, je prostředek, který má za úkol působit na odsouzené způsobem, který snižuje nebezpečí recidivy jejich kriminálního chování. Dále se snaží, aby propuštění z výkonu trestu vedli soběstačný život v souladu se zákonem a chránili společnost před dalšími pachateli.

2.4.2 Trest odnětí svobody

Problematiku trestu odnětí svobody upravuje zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, který uvádí, že *„účelem výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „trest“) je prostředky stanovenými tímto zákonem působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti“*.

Pod pojmem trest odnětí svobody je představován jakýsi zásah státní moci do základních práv jednotlivce. Do práv jednotlivce není možné zasáhnout ledajakým způsobem, a proto máme nejrůznější standardy, které upravují tento a další druhy trestů. Mezi nejznámější standardy této oblasti řadíme **Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod**, která zakazuje například mučení, ponižování či další tělesné nebo psychické tresty. Dalším velice důležitým dokumentem jsou

Evropská vězeňská pravidla, která upravují priority a cíle vězeňství a jsou založena na základních devíti principech z nichž zmíním jen pár:

- Osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby.
- Vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězňů, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.
- Je nutné podporovat spolupráci s externími sociálními službami a co možná nejvíce i zapojení občanských sdružení do vězeňského života. (Kalvodová, 2016)

2.5 Vazba

Vazbu a její výkon upravuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním a dále zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, jež říká, že *„Účelem zákona je upravit podmínky výkonu vazby v trestním řízení, zejména stanovit práva a povinnosti osob ve vazbě, postavení příslušníků a zaměstnanců Vězeňské služby České republiky a dalších osob při zajišťování výkonu vazby a upravit dozor nad tímto výkonem“*. Vazbu využíváme v případě zajištění obviněného tím, že ho umístíme do vazební věznice a omezíme z části jeho svobodu. Používáme ji ze tří hlavních důvodů a to:

- Aby obviněný nemohl utéct nebo se skrývat před soudním jednáním tento druh vazby nazýváme vazba útěková.
- V případě, že by mohl obviněný ovlivňovat svědky a spolupachatele hovoříme o takzvané vazbě koluzní.
- V posledním případě, kdy by mohl pachatel páchat opakovaně trestnou činnost, za kterou byl již dříve stíhán, mluvíme o vazbě předstižné.

Pokud máme nějakou obavu v případě obviněného, nemusíme čekat, než se body výše uvedené naplní a můžeme jej vzít do vazby už s předstihem. Samozřejmě, pokud nehrozí od obviněného žádné riziko, můžeme jej nechat na svobodě. (Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád).

2.6 Penologie

Tento obor obsahuje prvky, které vycházejí z poznatků sociální psychologie, osobnostní psychologie, kriminologie, kriminalistiky, a také u forensní psychiatrie u obviněných a odsouzených osob. První kroky penologie nacházíme ve Francii v osmnáctém století, kde byla kriminalistika, a s ní související obory, na světové špičce. Ze začátku neměla penologie vůbec žádné docenění a byla chápána spíše jako „psychologie kriminálního“. Penologie začala být doceňována začátkem dvacátého století, a to především z řad psychologů, kriminalistů a kriminologů, zelenou, ale dostala až po druhé světové válce, a to právě díky jejím následkům. (Hanuš, 2005)

Tento obor můžeme charakterizovat jako metody zacházení s pachateli trestných činů, který má za snahu co nejúčelněji změnit chování pachatele, tak aby mohl být integrován do běžné společnosti. Penologie se zabývá pachateli od momentu konfliktu přes reakce společnosti až po integraci pachatele do společnosti. Zvláštní pozornost věnuje penologie trestu odnětí svobody pro specifické právní vztahy, zákonitosti a působení na pachatele. Za veliké plus zde můžeme označit důraz na individuální přístup včetně zacházení, kterému se tak dostalo až po roce 1989. (Raszková, 2018)

3 Restorativní justice

V této kapitole se seznámíme s pro nás novou, ale v dnešní době částečně používanou problematikou restorativní justice, která se v posledních letech stává nedílnou součástí při trestání pachatelů. Porovnáme její vztah k justici retributivní i k trestnímu právu a dozvíme se, kde se v této justici nachází SP, a jakým způsobem v ní a s kým pracuje.

Restorativní justice klade důraz na potřeby obou účastněných stran, tedy jak na pachatele, tak na poškozeného. Ačkoli má každá kultura trochu jiný pohled na restorativní justici, základ zůstává pořád stejný. Jde hlavně o to dát věci do pořádku, obnovit škody, reagovat a také hledat příčinu, proč právě pachatel takový čin způsobil. Hlavní myšlenkou obnovy škody je to, aby pachatel přijmul zodpovědnost, za své činy a snažil se napravit škody, které vznikly poškozenému. Je velice důležité, aby pachatel přistupoval k této roli aktivně, jelikož tímto způsobem může pomoci i poškozenému. Samozřejmě ne vždy jde nahradit způsobená škoda, je ale důležité se o to alespoň pokusit. (Zehr, 2003)

Orgány justice se zde stávají pouze zprostředkovateli a nikoli způsobilými orgány řešit porušení zákona. (Matoušek, 2004)

Další nedílnou součástí tohoto procesu je reagovat na příčiny, z jakého důvodu byl trestný čin spáchán a jaké kroky budou provedeny, aby se předešlo opakování škod pachatelem. V takových případech se vytváří plán, který má zahrnovat prvky reparace, náhrady, prevence, ale i potřeby poškozeného. V těchto případech je důležité pachatelům pomoci a podpořit je, jelikož jinak nejsou většinou schopni se s tímto vypořádat sami. (Zehr, 2003) Dle anglické úpravy by měl poškozený svolit, zda souhlasí či nikoli s žádostí o podmíněné propuštění z výkonu trestu pachatele. (Matoušek, 2004)

Pokud se snažíme o nápravu pachatelů musíme se zabývat také jejich prožitky a újmou, kterou prožívali. Někteří pachatelé se totiž po trestném činu cítí traumatizováni, poškozeni, a dokonce si připadají jako oběť. Někdy stačí pachateli uznat pocit, že se cítí jako oběť. Ne vždy to ale stačí a občas je potřeba pracovat více do hloubky pachatelova problému. V žádném případě nesmíme zprošťovat pachatele odpovědnosti za provedený trestný čin. (Zehr, 2003)

Tato justice se dále od klasické retributivní či trestající vyznačuje tím, že uplatňuje jiný názor na trestní spravedlnost, než je názor společnosti. Základním rozdílem v řešení trestných činů je odlišnost chápání trestného činu. Idea restorativní justice může být vysvětlena jako forma alternativního trestu, což ne vždy připadá poškozeným jako správné řešení. (Kalvodová, 2016)

Tato justice má za cíl:

- Dát rozhodnutí do rukou těm, kterých se to týká.
- Přispět k ozdravnému procesu v rámci spravedlnosti.
- Snížit pravděpodobnost opakované trestné činnosti.

Z pojmu restorativní justice vzniklo spoustu nesprávných koncepcí, proto se zde dozvíte, co se za restorativní justici nepovažuje:

- Ztotožnění s mediací.
- Věnování se pouze méně závažné trestné činnosti nebo prvopachatelům.
- Konkrétní program nebo návod k použití.
- Lék na všechno nebo náhrada právního systému.
- Bezpodmínečná alternativa trestu odnětí svobody.
- Opak odplatné justice. (Zehr, 2003)

3.1 Principy restorativní justice

Pokud vnímáme restorativní justici dle tradičního vnímání neboli podle „dobrého selského rozumu“, zjistíme, že sice je chápání různých společností odlišné, ale podstata je většinou stejná. (Zehr, 2003) Mezi principy restorativní justice můžeme zařadit například fakt, že škodu musíme chápat široce, jelikož může jít o materiální či psychickou. Také se může jednat o ztrátu postavení, sociálních vazeb a další problémy nebo dokonce může jít o spojení více škod výše uvedených. Dále můžeme pojednávat o tom, že reakce nemá být pouze pachatele potrestat, ale odstranit následky, které byly trestným činem způsobeny. Jako další důležitost vidíme v případě odškodnění, na kterém by se měl sám pachatel podílet, aby mohl alespoň z nějaké části odčinit, co způsobil nebo aby zmírnil škody, které svým protiprávním jednáním způsobil. Dalším faktem je, že pokud pachatel nemá zájem podílet se na náhradě způsobené škody, měl by k tomu být donucen soudem. Soud a další orgány, kterých se tato problematika týká, by měly být zapojeny pouze pokud není žádný konečný cíl ani cesta

mezi pachatelem a poškozeným. Musíme také brát ohledy na to, že poškozený není povinen přistoupit na vyjednávání s pachatelem. (Žatecká, 2007)

Samo mezinárodní právo stále více souhlasí se zapojením restorativních principů, jelikož vidí jeho užitečnost a využívanost ostatními státy. Z tohoto důvodu byla vytvořena komise, která má na starost prevenci kriminality a trestní soudnictví. Komise na základě svěřené moci vytvořila návrh, který je dle ní vhodný a měl by se v restorativní justici využívat. Návrh obsahoval body, dle kterých by měl být koncept restorativní justice k dispozici v každém ze stádií trestního procesu a veškeré osoby, které jsou s případem spjaty by měly být obeznámeny se základními fakty. Dalším bodem v konceptu bylo například brání ohledu na nerovnoprávné postavení zúčastněných, ke kterému může dojít kvůli rozdílnému věku, pohlaví, znalostem a dalším rozdílům. Mimo jiné je zde zmíněno, že všem účastníkům by se mělo dostat právní pomoci, pokud ji budou potřebovat. (Žatecká dle Karabec a kol., 2003)

3.2 Vztah mezi restorativní justicí a trestním právem

Trestní právo je upraveno zákonem č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku a na trestný čin nahlíží jako na čin protiprávní a úmyslný. (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník) Pokud bychom zabrousili do minulosti trestního práva, zjistili bychom, že teprve v roce 1990 nám novela trestního zákona přinesla zrušení trestu smrti. (Kalvodová, 2016) Což by, jistě restorativní justice nedovolila, vzhledem k jejímu přístupu k trestným činům.

Najít ideální vztah těchto dvou systémů je velmi složité, jelikož názory na tuto problematiku jsou velice variabilní. Mezi nejznámější možnosti nastínění vztahu těchto dvou systémů patří model čtyř variant, který vytvořil D. W. Van Ness a vypadá takto:

- Unifikovaný model, který vidí restorativní justici jako jediný a základní systém pro tvorbu a změnu trestněprávního systému.
- Dvojkolejný model, kde fungují oba systémy vedle sebe.
- Model záchranné sítě, u které převládá systém restorativní a trestní právo se využije v případě sporné otázky viny.
- Hybridní model v případě, kdy je restorativní justice využívána pouze pro určitou část řízení, jinak jsou využívány předpisy pro trestné řízení.

Jelikož bylo v této problematice tolik řešení, je potřeba najít východisko, které by bylo užitečné. Proto se zastává názor, že se spojí to nejdůležitější a funkční z obou systémů. V případě restorativní justice se jedná o individuální a aktivní přístup, a také prostor pro společné jednání všech zúčastněných. (Masopust Šachová, 2019) První zmínky jakési alternativy byly obsaženy v novele trestního zákona z roku 1995 a jednalo se o trest obecně prospěšných prací. (Kalvodová, 2016)

V případě, že bychom chtěli spojit tyto systémy, se musíme držet určitých pravidel, abychom zachovali jejich podstatu. V případě restorativní justice jde hlavně o aktivní postoj pachatele, který je obětí svého jednání a také aktivní postoj všech osob, které jsou do případu, jakkoliv zainteresovány.

3.3 Retributivní neboli odplatná justice

Pozornost je zde soustředěna pouze na pachatele a oběť je odsunuta spíše do pozadí, jelikož na opačné straně pachatele stojí stát a jeho orgány. (Kalvodová, 2016) Smyslem je zde ochrana státu před pachateli a snaha držet jej od společnosti co nejdál, aby nemohli dále páchat trestné činy. Hlavní myšlenkou této justice je omezení pachatele, které jak se v posledních letech ukazuje, má spíše opačný než nápravný účinek. Znaky retributivní justice jsou:

- Zločin je definován jako újma způsobená státu.
- Jde hlavně o odsouzení, zavržení a potrestání.
- Společenství, kterého se zločin týká, je odsunuto a zastoupeno státem.
- Na pachatele je pohlíženo jako na pasivní objekt.
- Jsou opomíjena pachatelova práva.
- Minimální ohled na projev lítosti ze strany pachatele.
- Výsledek řízení je závislý na aktivitě znalců, kteří se na něm podílejí.

V případě retributivní justice bychom se měli zaměřit na přeplněnost věznic, narůstající kriminalitu, rostoucí náklady, přetíženost soudů a snažit se tak o nápravu pachatelů, nikoliv jen o jejich potrestání. (Žatecká, 2007)

3.4 Probační a mediační služba

Tato služba je upravena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, zákonem č. 45/2013 o obětech trestných činů a dalšími statuty či standardy, které upravují činnosti Probační a mediační služby. Při tvorbě českého zákona se jeho tvůrci inspirovali prvky restorativní justice a zastřešili tak pojmy probace a mediace. V této oblasti bylo důležité shromáždit informace o pachateli, jeho situaci a dopadu trestu na jeho osobu, aby v přípravném řízení a řízení před soudem došlo k urovnání konfliktu a uložení alternativního trestu. Aby mohlo být vše realizováno, musela být služba nejprve rozšířena po celém území státu a upravena zákonem. (Štern a kol., 2011)

Služba se snaží zprostředkovat účinné a pro společnost prospěšné řešení konfliktů, které je spojeno s trestnou činností. Prostřednictvím svých pracovníků usiluje o efektivní a důstojný výkon alternativních trestů s tím, že hledí na zájem a ochranu poškozených či celé komunity a snaží se kriminalitě předcházet. Cíle a činnosti, o jejichž výkon se probační a mediační služba snaží, jsou **integrace pachatele**, kdy je usilováno o opětovné začlenění pachatele do společnosti bez dalšího porušování práva a páchání trestné činnosti. Celkový proces integrace má za cíl obnovit respekt pachatele ke společenským a právním normám. Od integrace se přesuneme k **participaci poškozeného**, která slouží k jeho zapojení do procesu řešení konfliktu a snaží se o obnovu pocitu bezpečí, integrity, důvěry a spravedlnosti. Posledním cílem, který zde bude představen, je **celková ochrana společnosti**, které se dosahuje účinným řešením konfliktů a rizik, které jsou spojeny s trestnou činností. Pomocí těchto cílů a činností se snažíme o uložení alternativních trestů a opatření. (Probační a mediační služba, 2022-03-16)

3.4.1 Probace

Tento pojem pochází z latinského slova probare, který v překladu znamená zkoušet či ověřovat, proto pojem probace používáme v případě, kdy mluvíme o vykonávání dohledu nad osobami odsouzeného, obviněného či obžalovaného. Dále je pojem probace spojován s kontrolou osob, které jsou odsouzeny podmíněně nebo pokud se jedná o individuální pomoc obviněnému. V případě individuální pomoci se jedná o působení a kontrolu vedení řádného života pachatele a tím splnění

podmínek, které pachateli uložil soud nebo státní zástupce a jsou potřeba splnit, aby došlo k obnově narušených společenských či právních vztahů.

Probaci vykonává probační pracovník v rámci svých povinností, jež jsou probační dohled, soudní pomoc, včasná pomoc, zajištění výkonu trestu obecně prospěšných prací či při vytváření samotného probačního programu. Probace dosahuje kladnějších hodnocení právě díky vazbám, které tolik psychicky nenarušuje a také kvůli humánnějšímu zacházení s odsouzenými. (Žatecká, 2007)

Pokud dojde k přidělení odsouzeného pracovníkovi probační a mediační služby soudem, domlouvá se první setkání, při kterém se zpracovává probační program neboli kroky, pomocí kterých se pracovník snaží odsouzeného napravit. Do programu se zapracovávají přesné kroky, které musí odsouzený splnit. Rovněž mu musí být vysvětleno, jaké následky by následovaly v případě, že by neplnil určené podmínky. (Tesař dle Matoušek a kol., 2011)

3.4.2 Mediace

V zákoně ji můžeme nalézt jako „*mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Činnosti mediace směřují k urovnání konfliktního stavu, vykonávanou v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného*“. (zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě) Pojem mediace, z latinského slova *medius* či *median*, můžeme přeložit jako střed či prostřední. Žatecká (2007) popisuje mediaci jako neformální proces urovnání konfliktů, které jsou spojeny s trestným činem a mají snahu řešit spor prostřednictvím alternativních trestů. Mediace provádí třetí osoba, takzvaný mediátor, jehož cílem je nalezení řešení, které bude akceptovatelné pro všechny, tedy pro obviněného i poškozeného. Prostřednictvím mediace se dostáváme k řešení, ke kterému bychom se v případě soudního řízení nikdy nedostali.

Mediace můžeme použít i v odvětvích rodinného či obchodního práva, ovšem v trestním řízení se jedná o velice specifický postup, který spojuje trestněprávní a veřejnoprávní přístup. Využívané jsou zde prvky psychoterapie a poradenství. Pomocí těchto prvků se dostaneme k výhodám určitých řešení, k silným citovým reakcím či emocionálním problémům, které mohou mít dlouhodobý charakter. Při mediaci je potřeba respekt obou zúčastněných stran, jejich odpovědnost, umět

posoudit svůj život a schopnost zamyslet se nad řešením problému. Mediátor se zde snaží ukázat cestu, která by byla vhodná pro obě strany a v případě, že je potřeba se je snaží usměrnit. Na co nesmíme zapomínat je navázání spolupráce s psychology, psychiatry a dalšími odborníky hned od začátku a nikoli až po odsouzení pachatele. (Žatecká, 2007)

3.5 Vězeňství

Jelikož je Česká republika demokratickým právním státem, musí vycházet z mezinárodních závazků, které respektují lidská práva a svobody. Dále má právně zakotveno ochránit společnost před porušováním právních předpisů pachateli a izolovat je od společnosti, pokud je to nezbytně nutné. Pokud odsouzený dostane od soudu trest a musí nastoupit do výkonu trestu neboli do „vězení“, je stát povinen zajistit nápravu a reintegraci pachatele prostřednictvím svých státních zaměstnanců. Nyní Česká republika postupuje v případě trestů odnětí svobody dle „Koncepce vězeňství do roku 2025“.

Globálním cílem vězeňství je vytvořit takové standardy, které budou efektivně a dobře fungovat, zajistí komplexní péči o vězně ať už se týkají jeho vzdělávání či reintegrace na základě individuálních plánů a postupů. Také se tyto standardy snaží o předcházení kriminalitě, recidivě a celkovou ochranu občanů. Hlavním cílem v oblasti vězeňství je vytvořit moderní systém, který bude odpovídat dnešnímu století, bude počítat s problémy této doby a nebude zastaralý. A proto nová koncepce, která má platit do roku 2025, myslí i na ostatní důležité body, a nikoliv jen na Vězeňskou službu. Při sestavování těchto standardů bylo shromážděno přes padesát odborníků, kteří se shodli na určitých cílech a posláních. Nakonec bylo vymezeno devět hlavních cílů a nástrojů:

- Zaměstnávání vězňů.
- Zdravotnictví ve věznicích.
- Vzdělávání.
- Programy zacházení a SARPO.
- Legislativní změny v oblasti vězeňství.
- Řešení problematiky drog a ostatních návykových látek.
- Financování vězeňství.

- Resocializace propuštěných vězňů, návaznost na prevenci a postpěči.
- Bezpečnost ve věznicích.

Při evaluaci naplňování cílů z předešlé koncepce vězeňství do roku 2015 bylo zjištěno, že spousta cílů nebyla naplněna, a proto byly podniknuty kroky, které novější koncepci posunou zase na vyšší úroveň. (Generální ředitelství věznic, 2022-03-14)

3.5.1 Vězeňská služba

Vězeňská služba (dále „VS“) je upravena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky. VS můžeme definovat jako bezpečnostní, ozbrojený sbor, správní úřad, účetní jednotku nebo poskytovatele zdravotních služeb, jež má na starost generální ředitel. VS můžeme dále rozdělit:

- **Vězeňská stráž**, která má na starost eskort osob ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu vazby nebo zabezpečovací detence, tato stráž může ve výjimečných případech zastat úkoly justiční stráže.
- **Justiční stráž**, jejímž úkolem je udržet bezpečnost v budovách soudů, ministerstev nebo státních zastupitelství.
- **Správní služba**, jež zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, zdravotnickou, výchovnou a další činnost. (Zákon č. 555/1992 Sb., o vězeňské a justiční strážci).

Příslušníci VS musí plnit úkoly dané zákonem a dalšími obecně závaznými právními předpisy. Mezi jejich kompetence patří jednat s osobami, které mají na starost. Je nutné respektovat jejich práva, důstojnost, odborně s nimi zacházet a naplňovat účely, ke kterým se při této práci zavázali. Příslušníci VS mají povinnost zakročit v případech, že je páčán trestný čin, mařen účel výkonu trestu, narušován pořádek nebo ohrožena bezpečnost v prostorách, jež mají příslušníci na starost. (Vězeňská služba ČR, 2022-04-03)

4 Sociální práce ve vazbě a věznici

Kapitola bude pojednávat o sociální práci a SP, ovšem oproti kapitole dvě se tato kapitola zaměří více do oblasti vězeňství a oblastí s ním souvisejících. Další téma, které zde bude probíráno souvisí se sociální prací a propuštěním osob z výkonu trestu a organizací, kterou je mezinárodní vězeňské společenství, jež pomáhá vězňům, osobám propuštěným, jejich blízkým a pracovníkům, kteří pracují s odsouzenými.

Sociální práce ve vazbě a věznici má nenahraditelnou roli ve vězeňském prostředí, jelikož klienti věznic ztratili zaměstnání, mnohdy i rodinu, přátele, koníčky a nemohou se věnovat aktivitám, na které byli zvyklí. Problém nastává již při krátkém trestu odnětí svobody, ale v případě delších trestů, je odsouzený odkázán na podporu, bez které by se těžko začlenil do „běžné společnosti“. V případě izolace ve vězeňském prostředí se člověk může ocitnout v krizi, které předchází změna ze svobodného člověka na odsouzeného. Krize z izolace bývá spíše u prvotrestaných, jelikož nejsou s novým prostředím úplně seznámeni a musí si zvykat na změnu. Právě sociální pracovník zde pomáhá odsouzeným s adaptací na nové prostředí a řešení jejich problémů. Je také známo, že čím déle je odsouzený ve výkonu trestu, tím hůře se provádí jeho resocializace a začlenění do společnosti. (Štěrba, 2007)

Dnešní doba umožňuje vzdělávání odsouzených prostřednictvím kurzů, rekvalifikací či studií, pokud se zřizovatelé zařízení na tom domluví. Já sama jsem měla tu možnost zjistit, že odsouzení ve věznici Hradec Králové v objektu Pouchov, kde je oddělení výkonu trestu s nízkým stupněm zabezpečení, navštěvují školu svářeni, kde patří mezi výborné studenty. Sám sociální pracovník byl překvapen, jak má škola na odsouzené dobrý vliv. Z prvopočátku nebyla svářečská škola úplně nadšena, že by jejími studenty měli být odsouzení, ale ukázalo se to jako dobrý nápad a škola je s tímto nápadem také spokojena. (Kempf Jaroslav, rozhovor) Co se týče zaměstnávání nebo jiných aktivit v zařízení je spousta pozitivních hodnocení od odsouzených, jelikož jim práce a jiné aktivity pomáhají zpestřit jejich pobyt ve výkonu trestu. (Studentská konference na téma sociální práce v zařízeních výkonu trestu, 2012)

Penitenciární péče je povinná pro všechny vězně, kteří byli ve výkonu trestu déle než tři roky a připravují se na propuštění domů. Tato péče usnadňuje odsouzeným přechod do společnosti. Jak při nástupu do výkonu trestu, tak i při opuštění může mít

osoba krizi při náhlé změně prostředí, a proto je nutné navázat péčí postpenitenciární, která napomáhá při hledání bydlení, zaměstnání či návratu do rodiny a snaží se o prevenci před recidivou. (Tomeš a kol. 2015)

4.1 Cílová skupina

Jelikož jsem měla tu možnost absolvovat praxe ve Vazební věznici Hradec Králové, popíšu tu cílovou skupinu, která se v tomto zařízení nachází. V objektu vazební věznice se nachází celový systém, oddělení pro výkon trestu mužů se středním stupněm zabezpečení a oddělení pro ženy s vysokým stupněm zabezpečení. Profil druhého objektu Pouchov je pouze oddělení s nízkým stupněm zabezpečení. Cílovou skupinou přímo vazební věznice jsou obvinění bez koluzních důvodů, kteří se mohou v rámci většiny denní doby pohybovat volně, pokud respektují zákon, dodržují kázeň a pořádek. Těmto osobám je k dispozici posilovna a hřiště, kde mohou provozovat sportovní či zájmové aktivity. Mezi aktivity, kterých se mohou obvinění/odsouzení účastnit, patří: biblický jazyk, komunikační dovednosti, arteterapie, psychohygiena, hudební či výtvarný kurz, kopaná, basketbal a mnoho dalšího.

Co se týče výkonu trestu v objektu Pouchov, umísťují se sem především muži s odnětím trestu do jednoho roku, kteří spáchali méně závažný trestný čin. Osoby, které spáchaly závažnější trestné činy spojené s násilím, drogami či sexuálním násilím jsou řazeni do výkonu trestu s vyšším stupněm zabezpečení. V tomto areálu se mohou odsouzení pohybovat volně kdykoliv mimo pracovní dobu a dobu povinných aktivit. V oddělení se středním stupněm zabezpečení jsou umístěni muži se středně dlouhými tresty, kteří mají možnost práce ve vazební věznici, kde se jedná o práci kuchařů či pomocných sil. I zde mají odsouzení možnost volného pohybu v rámci svého volného času. Jako možnost využití volného času je zde kulturní místnost, posilovna či víceúčelové hřiště. Posledním oddělením, které se zde nachází, je speciální oddíl s vysokým stupněm zabezpečení pro odsouzené ženy. Do tohoto oddílu jsou umísťovány ženy, které mají poruchu osobnosti či chování, kterou si způsobilý užíváním návykových látek. Umístění sem je možné na vlastní žádost, která obsahuje prohlášení, ve kterém se zavazují k plnění programu, dodržování pravidel a řádu, který je zde stanoven.

Všem odsouzeným, nehledě na stupeň zabezpečení, je na základě komplexní zprávy nabídnut vhodný program zacházení. Programy obsahují kombinaci pracovních, výchovných, vzdělávacích a dalších aktivit. Do pracovních aktivit jsou odsouzení řazeni dle své vlastní praxe, oboru, zdravotního stavu a pohledávek, které mají splatit. Speciálně výchovné aktivity jsou zaměřeny na sociálně psychologický výcvik, psychorelaxaci, křesťanskou etiku a mnoho dalšího. Nabízeny jsou i vzdělávací aktivity, kam patří filmový klub, teorie sportu či kroužek techniky a zájmové nebo sportovní aktivity, kde si mohou odsouzení vybrat z nabídky rybolovu, šipek, kopané či chovatelského kroužku. (Vězeňská služba, 2022-04-01)

4.2 Role sociálního pracovníka

SP ve věznici je podřízený vedoucímu oddělení výkonu trestu a spolupracuje s psychology, vychovateli, pedagogy a dalšími vězeňskými zaměstnanci. SP se v zařízení zabývá mnoha aktivitami spojenými s vězněnými osobami. Jedná se o pomoc se zpracováním Souhrnné analýzy rizik a potřeb odsouzených, nazývaných jako SARPO, na základě, které zjistíme, jaké má vězeň chování, zda je nebezpečný nebo jestli hrozí opakování trestné činnosti a další kritéria. SP spolupracuje s orgány sociálního zabezpečení, odbory, městskými úřady a dalšími institucemi, protože další náplní jeho práce je zajišťování dokladů, které odsouzení většinou nemají. Mluvíme zde o občanských průkazech, rodných listech či kartičkách pojištěnců, které jsou důležité pro identifikaci odsouzených. Dalšími záležitostmi, může být vyřízení starobního důchodu či pomoc s exekucí, což rovněž spadá do kompetencí sociálního pracovníka. V rámci projektu „Prevence nezaměstnanosti a pomoci návratu na trh práce osobám ve výkonu trestu odnětí svobody“ zajišťuje rekvalifikační kurzy, poskytuje sociálně právní a finanční poradenství nebo zajišťuje přednášky na témata jako jsou dluhy, exekuce, pracovní právo, nezaměstnanost a další překážky, se kterými se vězni potýkají. V případě propuštění odsouzeného musí zjistit podmínky prostředí, do kterého se bude odsouzený vracet, zda má vyřešené zaměstnání, bydlení a pokud ne spojí se se sociálním kurátorem, který bude odsouzenému přidělen a který jej bude mít na starost. Pokud při propuštění nemá vězeň dostatek finančních prostředků zařizuje SP příspěvek, který je ve výši 2.000 Kč a slouží k zajištění nezbytných potřeb.

SP se musí nadále vzdělávat, účastnit se poradního sboru ředitele Krajské pobočky úřadu práce v Hradci Králové a zasedání vězeňských komisí. (Kempf Jaroslav, rozhovor)

4.3 Příprava na život po propuštění z výkonu trestu

Výše již bylo zmíněno pár kroků, které je potřeba splnit, aby mohl být odsouzený propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody. Nyní se zaměříme na tuto problematiku více do hloubky, jelikož to stále souvisí se sociální prací ve věznicích. Situace, která má nastat, je velice těžká pro odsouzeného, a proto je potřeba mu pomoci. Záleží ovšem na mnoha okolnostech, jako je třeba osobnost, připravenost, adaptace, emocionální stránka a také, zda je osoba poprvé propuštěna nebo už danou situaci zažila. Velikou pomocí je v tomto případě podpora rodiny. To, že se má člověk kam vrátit, má práci, dokáže dobře komunikovat, aby si mohl obstarat úřední záležitosti na úřadě. Výhodou může být nově získaná kvalifikace, kterou mohl odsouzený ve výkonu trestu získat. Dalším faktorem, který hraje roli, je kvalita sociální práce, která byla vězni poskytována od samotného začátku až do konce, a také jaké návazné služby byly doporučeny.

Pokud se zaměříme na chování osoby, kterou propustily z výkonu trestu, věříme u optimálního modelu readaptace, že jedinec bude svým chováním změněn k lepšímu, neboť ve výkonu trestu pracoval sám na sobě, rozvíjel své schopnosti i dovednosti. V případě, že měl ve vězení nějaké nové zájmy a koníčky, doufáme, že je zařadí i do svého běžného života mimo vězení. Toto je samozřejmě lepší model z variant, které mohou nastat v případě propuštění z výkonu trestu. Ovšem velice záleží na osobách, které s osobou ve výkonu trestu spolupracovaly. Jedná se například o SP, terapeuta, psychologa, pedagoga či pracovníka z vězeňské služby a další osoby, které byly s dotyčným v kontaktu. Pokud byla příprava zanedbána, nesmíme doufat v úspěšný život propuštěného. Takový člověk bude mít problém se znovu začlenit do práce, rodiny, společnosti, protože mu může činit problémy sebekontrola a přizpůsobení se. Zde hrají roli i skutečnosti jako porucha osobnosti, alkohol, drogy a jiné závislosti. (Štěrba, 2007)

4.4 Mezinárodní vězeňské společenství

Toto společenství neboli hnutí vzniklo na základě příležitostí pro odsouzené, kteří tímto dostali šanci změnit svůj život skrze náboženství Ježíše Krista. Dnes se jedná o dobrovolnickou organizaci v oblasti vězeňství, která se nachází ve více než sto deseti zemích světa. Tato organizace vznikla v České republice v roce 2010 a spolupracuje s institucemi jako je Vězeňská služba, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo vnitra, Poslaneckou sněmovnou nebo Senátem České republiky. Podporována je spoustou společností, jedná se například o Komerční banku, Tesco nadační fond, Alzu nebo nadaci rozvoje občanské společnosti. (Mezinárodní vězeňské společenství, 2022-04-05)

Tato organizace má za úkol pomoci obětem trestných činů, odsouzeným, propuštěným osobám z výkonu trestu odnětí svobody, jejich dětem, blízkým, ale i pracovníkům, kteří s těmito osobami přijdou do kontaktu. Pomoc se poskytuje všem bez rozdílu věku, pohlaví aj. Společenství připravuje různé projekty, pomocí kterých se snaží pomoci, jedná se například o přípravu odsouzených na propuštění a jejich péči po propuštění. Tento proces probíhá již cca půl roku před propuštěním z výkonu trestu a snaží se vysvětlit odsouzenému jeho chybu, za kterou je třeba převzít odpovědnost. Proces může trvat i několik let po propuštění osoby z výkonu trestu. Dále má společenství v kompetenci mentoring, jehož členové „mentoři“ navazují kontakty s odsouzenými a provází je jejich cestou a vytváří individuální plány. Většina těchto projektů je financována z darů, dotací ministerstev a příspěvků jednotlivců. (Mezinárodní vězeňské společenství, 2022-04-06)

5 Analýza zjištění povědomí o sociální práci, jejího využívání a hodnocení sociálního pracovníka odsouzenými

Hlavním cílem výzkumného šetření v této práci je zjištění, jaké povědomí mají respondenti o sociální práci, jak ji využívají a také jak hodnotí sociálního pracovníka a jeho přístup. Výzkumné šetření probíhalo formou dotazníků ve Vazební věznici v Hradci Králové v objektu Pouchov.

Abychom naplnili hlavní cíl je třeba nejprve stanovit cíle dílčí. Těmito cíli jsou:

DC1: Vnímání sociální práce v zařízení odsouzenými.

DC2: Využívání sociální práce v zařízení.

DC3: Hodnocení přístupu sociálního pracovníka.

Po seznámení s problematikou sociální práce s osobami ve výkonu trestu a vazbě se nyní budu věnovat části praktické, která má za úkol zjistit, jaké povědomí o sociální práci mají odsouzení ve vazební věznici Hradec Králové v objektu Pouchov. V tomto zařízení jsem vykonávala svoji poslední vysokoškolskou praxi, která proběhla v prosinci roku 2021. Dříve jsem neměla tu možnost, dostat se do tohoto zařízení kvůli pandemické situaci. Ze začátku jsem vůbec netušila, zda budou moci být mými respondenty vězni, jestli s nimi budu moci mluvit nebo jim poslat alespoň dotazníky, které jsou pro tuto práci stěžejní.

V zařízení jsem se setkala s ochotným sociálním pracovníkem, který mi umožnil exkurzi v obou zařízeních vazební věznice a dovolil mi v objektu Pouchov rozeslat mezi osoby ve výkonu trestu mnou vytvořené dotazníky, dle kterých budu zjišťovat, jak si stojí sociální práce v tomto zařízení a zda je využívána. Dotazníky byly osobám ve výkonu trestu rozdány, ovšem celkový počet respondentů není nijak vysoký, a to ze dvou důvodů. Prvním z nich je neobvyklá skupina dotazovaných, jelikož se jedná o trestané osoby, které mohou být svým chováním nebezpečné a jiný výzkum, než dotazníky nebyl povolen. Druhým důvodem je pandemická situace, která nám všem podmínky stěžovala.

Teoretická část, kterou tato práce začíná, má pomoci s objasněním pojmů a souvislostí pro následnou metodickou část, které se nyní budu věnovat. Pro metodickou část se nám budou hodit pojmy jako je sociální práce, sociální pracovník,

vazba, výkon trestu odnětí svobody a další. V této kapitole bude dále přiblížen výzkumný soubor respondentů. Popsány, shrnutý a vyhodnoceny budou tři dílčí cíle, které jsem vymezila hned na začátku.

Tabulka 1: Transformační tabulka hlavního a dílčích cílů

Hlavní výzkumný cíl: Zjištění, jaké povědomí o sociální práci odsouzení v zařízení mají, jestli ji využívají a také jak hodnotí přímo sociálního pracovníka.			
Dílčí výzkumný cíl	Způsob zjišťování	Zdroj zjišťování	Otázky
1. Jak odsouzení vnímají sociální práci	Dotazník	Odsouzený z vazební věznice HK, objekt Pouchov	Víte o možnosti, že zde v zařízení můžete využít pomoci sociálního pracovníka?
			Víte, kde se nachází sociální pracovník?
			Víte, jak můžete kontaktovat sociálního pracovníka?
2. Jak odsouzení využívají sociální práci v zařízení	Dotazník	Odsouzený z vazební věznice HK, objekt Pouchov	Využili jste někdy pomoc sociálního pracovníka ve věznici?
			Z jakého důvodu jste využili/využíváte pomoc od sociálního pracovníka?
			Jak často využíváte pomoc sociálního pracovníka?
3. Jak hodnotí přístup sociálního pracovníka	Dotazník		Jak hodnotíte možnost

			využívat pomoc od sociálního pracovníka?
		Odsouzený z vazební věznice HK, objekt Pouchov	Byli jste spokojeni s přístupem sociálního pracovníka?
			Splnil sociální pracovník Vaše očekávání při řešení problému?

5.1 Výzkumná metoda

Výzkum a teorie jsou nedílnou součástí vědy, kde jsou potřeba jelikož jejich vztahem je se navzájem doplňovat. Nelze zkoumat, pokud neznáme teorii a nelze psát teorii, pokud ji nemůžeme nijak podložit. Proto je třeba použít obě tyto části, které se navzájem doplňují. Ke zdokonalování je třeba oboustranný podnět těchto dvou částí, které do sebe navzájem zapadají. (Reichel, 2009) V rámci praktické části jsou dvě metody, kterými je možno se zabývat, jedná se o možnost kvalitativního či kvantitativního výzkumu.

Pro tuto práci byla zvolena metoda kvantitativního šetření, cílem, které je zkoumat proměnné mezi sebou, jejich závislost a důvod, proč jsou na sobě závislé. (Punch, 2008) V případě kvantitativního a kvalitativního přístupu jsou určité rozdíly a můžeme polemizovat nad tím, který výzkum je „lepší“, ale vždy zjistíme, že každý přístup má své kladné a záporné body.

Metoda, kterou používám v této práci je pomocí dotazníků, které jsem byla nucena vybrat kvůli tomu, že jiný druh výzkumu mi nebyl z hlediska bezpečnosti povolen. I přes to jsem vděčná, za možnost vyzkoušet tento způsob výzkumu.

5.2 Výzkumný soubor

Mými respondenty pro tuto práci se stali muži, jež se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Hradec Králové. Tito respondenti se sem dostali z důvodu porušení právních norem a nyní zde odpykávají svůj trest. Odsouzení

v tomto zařízení tráví maximálně rok a jsou tu pouze za „lehčí“ trestné činy. Abych mohla svůj výzkum realizovat, bylo potřeba vytvořit dotazníky, podle kterých bych splnila předurčené cíle. Mou představou byly tři výše zmíněné dílčí cíle a jeden hlavní, poté jsem k nim vymýšlela otázky, které by mě dovedly k naplnění hlavního cíle. Mnou vytvořené dotazníky jsem doplnila odstavcem textu, ve kterém respondentům popisuji situaci a vysvětluji, k čemu dotazníky využiji. Otázky, které jsem do dotazníku vybrala byly vybrány dle předchozího rozhovoru se sociálním pracovníkem v zařízení, který byl ochoten a poskytl mi rozhovor, který byl podkladem pro část teoretickou i praktickou.

Při absolvování mé poslední vysokoškolské praxe jsem měla možnost poznat novou cílovou skupinu, která mi byla podkladem pro tuto práci. Jednalo se o osoby, které se momentálně nacházejí ve výkonu trestu ve Vazební věznici Hradec Králové, jak je zmiňováno výše. Jelikož se jedná o práci s osobami, které jsou ve vězení z důvodu trestného činu, nepřípadalo v úvahu vést s nimi rozhovory, tudíž byly dotazníky jedinou volbou. Pro dotazníky byly sociálním pracovníkem vybrány osoby, které dle jeho uvážení měly schopnost dotazníky vyplnit bez problému a pravdivě. Dle uvážení byly tedy dotazníky rozdány k vyplnění a během dvou dnů byly odevzdány zpět sociálnímu pracovníkovi. Jelikož bylo vše dobrovolné a anonymní, bohužel se některé dotazníky vrátily s nevyplněnou jednou stranou, nesmyslnými odpověďmi nebo nebyly odpovědi vyplněny z důvodu nezkušenosti člověka se sociální prací v zařízení. Takové dotazníky byly pouze čtyři, což znamená, že z celkového počtu čtyřiceti respondentů odpovědělo třicet šest správně. Jeden respondent si nejspíše nevšiml druhé strany, dva další neměli zodpovězené všechny otázky nebo k odpovědím s hodnocením jako ve škole napsali nulu. Poslední respondent, který neměl dotazník ve stavu vhodném ke zpracování, odpovídal na otázky svými slovy tak, že „je v zařízení nový, a tedy nemá žádnou zkušenost se sociálním pracovníkem, a tudíž jej nechce a nemůže hodnotit“. I přes chybné dotazníky byly do celkového výsledku zahrnuty všechny dotazníky s tím, že je u otázky uvedeno, kdo jak odpovídal a kdo neodpověděl.

Co se týče pravdivosti odpovědí v dotaznících, vypadají dle celkového shrnutí pravdivě a promyšleně. Ovšem můžeme se tu setkat s dotazníkovou nevýhodou, která se jeví neosobním kontaktem, a tudíž nemáme šanci s doptáváním či mimikou, která

dokáže o člověku hodně prozradit. Pokud budeme posuzovat podle odpovědí, které ukazují na hodnocení sociální práce v zařízení kladně, záporně nebo někde uprostřed můžeme soudit, že jsou psány podle toho, jaké mají odsouzení opravdu zkušenosti. Dotazníky vždy určují nějaký směr, odpovědi nejsou nejasné nebo kroužkované na přeskáčku a vždy udávají nějaký cíl, ať už kladný nebo záporný.

5.3 Průběh výzkumu a jeho rizika

Jak je zmiňováno výše v případě této skupiny mi SP z důvodu bezpečnosti neumožnil v zařízení výzkum pomocí rozhovorů, a proto jsme se na základě domluvy se sociálním pracovníkem dohodli, pro méně pro mě rizikové dotazníky, jež byly z mé strany předány sociálnímu pracovníkovi, který je rozdál mezi respondenty. Dotazníky jsem chtěla poslat přímo do vazební věznice, abych mohla výzkumy z obou zařízení porovnat, nicméně to nebylo možné, takže jsem velice vděčna sociálnímu pracovníkovi z objektu Pouchov, že mi to umožnil alespoň v zařízení, kde se on nachází. Zařízení vazební věznice si velice zakládá na ochraně osobních zájmů obžalovaných či odsouzených dle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů a kvůli pravidlům vězeňské služby, není možné odnášet si ze zařízení jakékoliv informace. V zařízení, jsme se domluvili se sociálním pracovníkem, kdy mohu dotazníky přinést, abych mohla pokračovat v psaní druhé části této práce. Domluva probíhala prostřednictvím emailové komunikace, jelikož praxi v zařízení jsem ukončila již v prosinci. Prostřednictvím internetové komunikace jsme se se SP domluvili na předání dotazníků začátkem února, abych měla čas na jejich zpracování a vyhodnocení. SP fungoval tedy jako prostředník mezi mnou a respondenty, jelikož můj osobní kontakt nebyl z hlediska bezpečnosti vhodný.

Poté co byly dotazníky rozděleny SP, dostali respondenti týden čas na jejich vyplnění a zpětné donesení do kanceláře pracovníka. Byla jsem překvapena, že dotazníky byly vráceny již během dvou dnů od rozdání. Než jsem své dotazníky dostala zpět, bylo mi od pracovníka řečeno, že není žádná záruka vyplnění ze strany respondentů, jelikož se nejedná o žádnou povinnost, ale pouze o dobrovolné vyplnění. O to více mě překvapilo, že jsem dostala zpět všechny dotazníky, které byly rozdány. Už při připravování dotazníků jsem musela brát ohled na přání SP, a to udělat dotazníky co nejjednodušší a pouze kroužkovací, jelikož každý text, který by měli

odsouzení psát, značil pouze neúspěch vyplnění. Myslím, že dotazníky tento účel splnily a jsou opravdu jednoduché podle odevzdání ode všech respondentů zpět.

Dotazníky, které jsem obdržela ke zhodnocení jsem si nejprve řádně přečetla, abych měla představu, jak respondenti odpovídali. Poté jsem veškeré odpovědi zaznamenávala na papír, kde jsem si jednotlivé odpovědi rozdělila podle otázek. K odpovědím, které byly uvedeny, jsem zaznamenávala, kolik respondentů odpovědělo, abych získala přesný počet. Na základě získaných počtů jsem tvořila grafy, do kterých jsem kvůli nízké míře dotazníků zapracovala i kolonku, pro ty, kteří neodpověděli, aby to z grafů bylo patrné. Někteří respondenti nevyplnili třeba jen jednu otázku, takže by bylo zbytečné označit dotazník jako nevyhovující a nehodnotit ho.

Co se týče rizik, nebylo to úplně jednoduché, a proto jsem byla varována SP, který neručil za případné vrácení dotazníků a za odpovědi, které v textu najdu nebo naopak nenajdu. Při předání dotazníků jsem byla velice překvapena, že dotazníky byly vyplněny, kromě čtyř, všechny dle mých očekávání. Dalším rizikem dotazníků, jak výše zmiňuji, je neosobnost. V případě osobního rozhovoru je důležitý kontakt, navázání vztahu, sympatie, mimika a jiné projevy ovšem v dotazníku tohle vše chybí a dotazovaný měl pouze možnost přečíst si účel dotazníků v krátkém odstavci, který jsem k dotazníku připojila. V případě rozhovorů je možno se doptávat a rozvíjet řeč dál, což prostřednictvím dotazníků je těžké a musí být předem stanoveny veškeré otázky. Dalším rizikem je pravda, kterou v případě osobního setkání můžeme na druhém jedinci vyzorovat v rámci pozorování jeho mimiky, pohybů či chování, což je v případě dotazníků nemožné a nemáme tedy zaručenou správnost. Ovšem jak uvádím, dle vyplněných dotazníků neshledávám, žádné důvody, které by jakkoliv ukazovaly na jejich nepravost či smyšlenost.

6 Interpretace dat

Tato podkapitola bude zaměřena na interpretaci získaných výsledků dotazníkového šetření, které probíhalo ve Vazební věznici Hradec Králové v objektu Pouchov. Respondenty dotazníkového šetření se stali muži, kteří se nachází ve výkonu trestu odnětí svobody. Celkem bylo čtyřicet respondentů s tím, že ne každý odpověděl u všech otázek, proto jsem přidala do grafů možnost „neodpověděl“, aby byla interpretace získaných dat srozumitelnější.

6.1 Vnímání sociální práce osobami ve výkonu trestu

V rámci prvního dílčího cíle, který je zaměřený na vnímání sociální práce osobami ve výkonu trestu byly zařazeny tři dotazníkové otázky, na které respondenti odpovídali. Odpovědi respondentů budou zaznamenány do grafů, ve kterých lze vidět, kolik procent získala, která odpověď a jak si sociální práce ve výkonu trestu odnětí svobody v Hradci Králové v objektu Pouchov stojí.

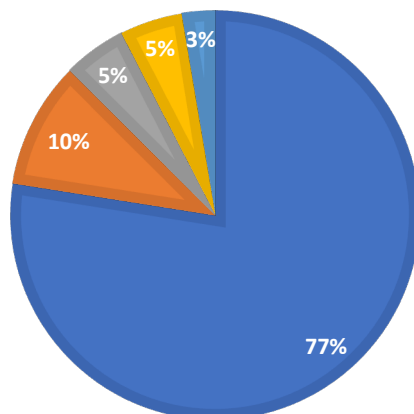
Víte o možnosti, že zde v zařízení můžete využít pomoci sociálního pracovníka?

Tato otázka byla hodnocena všemi 40 respondenty s tím, že nejvíce zastoupena byla odpověď „ano“, která získala 31 hlasů (77 %), druhá nejfrekventovanější odpověď si získala 4 hlasy (10 %) což byla odpověď „spíše ano“, ostatní odpovědi získaly 1-2 hlasy (3-5 %). U této otázky je dobře vidět, že osoby ve výkonu trestu mají pojetí o sociální práci. Osoby, které uvedly odpověď „ne“ nebo „spíše ne“, dle sociálního pracovníka povědomí mají, ale spíše se distancují, jelikož jim připadá zbabělé řešit s někým své problémy. Jeden jediný respondent zde uvedl možnost „nechci odpovídat“ a byl to člověk, který takto označil veškeré otázky v dotazníku.

Graf 1: Přehled o existenci pracoviště sociálního pracovníka

VÍTE O MOŽNOSTI, ŽE ZDE V ZAŘÍZENÍ MŮŽETE VYUŽÍT POMOCI SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA?

■ Ano ■ Spíše ano ■ Ne ■ Spíše ne ■ Nechci odpovědět

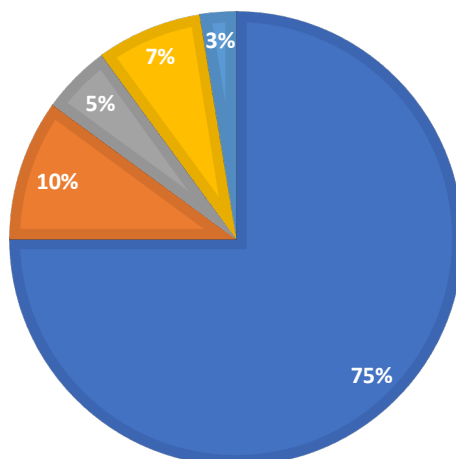
Víte, kde se nachází sociální pracovník?

Druhá otázka mého výzkumu směřuje na to, zda respondenti vědí, kde SP mají hledat v případě, že s ním potřebují něco řešit. Stejně jako v prvním grafu odpovídalo všech 40 respondentů a můžete vidět, že odpověď „ano“ byla nejvíce zastoupena. Tuto možnost odpovědi využilo 30 respondentů (75 %), 4 respondenti (10 %) využili možnost „spíše ano“, což označuje, že většina respondentů z ví, že pokud mají nějaký problém, vědí, kde SP sídlí. Další odpovědi získaly 1-3 hlasy (5-7 %). Odpověď „nechci odpovědět“ získala opět jeden hlas, a to ze stejného, který byl popsán u předchozí otázky, kdy respondent nechtěl na nic odpovědět, s ničím se svěřovat a odpověděl na všechny otázky podobným způsobem.

Graf 2: Přehled povědomí o místě, kde se sociální pracovník nachází

VÍTE, KDE SE NACHÁZÍ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK?

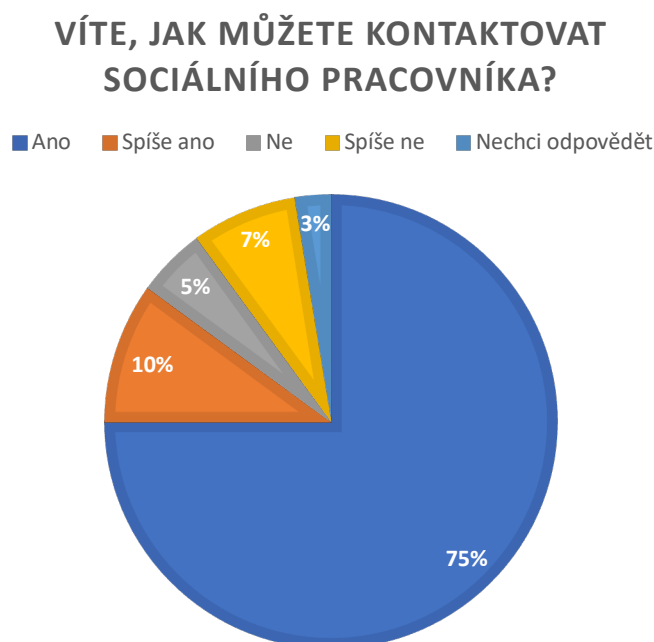
■ Ano ■ Spíše ano ■ Ne ■ Spíše ne ■ Nechci odpovědět

Víte, jak můžete kontaktovat sociálního pracovníka?

Poslední otázka prvního dílčího cíle je velice podobně procentuálně rozvržena jako ty předešlé. I u této odpovědi se podařilo všem 40 respondentům odpovědět. Odpověď „ano“ získala (75 %), což jsou odpovědi od 30 respondentů, následuje odpověď „spíše ano“, kterou zvolili 4 respondenti (10 %), zase se tu jedná téměř o většinu hlasů u těchto dvou odpovědí. Tímto zjišťujeme, že osoby ve výkonu trestu vědí, jak kontaktovat SP díky tomu, že už využili nebo stále využívají jeho pomoc. Další možnou odpovědí u této otázky byla odpověď „ne“, kterou volili 2 respondenti (5 %) a odpověď „spíše ne“, kterou zvolili respondenti 3 (7 %). Poslední odpověď, která je úniková, pro ty, kteří se nechtějí svěřovat ani formou anonymních dotazníků byla „nechci odpovědět“, která si získala jediného příznivce, a to ze stejného důvodu zmiňovaného v předešlých dvou otázkách.

Graf 3: Přehled kontaktování sociálního pracovníka

6.2 Využití sociální práce osobami ve výkonu trestu

Druhý dílčí cíl s tímto názvem má za úkol zjistit, jakým způsobem je využívána sociální práce ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Hradec Králové, objekt Pouchov.

Využili jste někdy pomoc sociálního pracovníka?

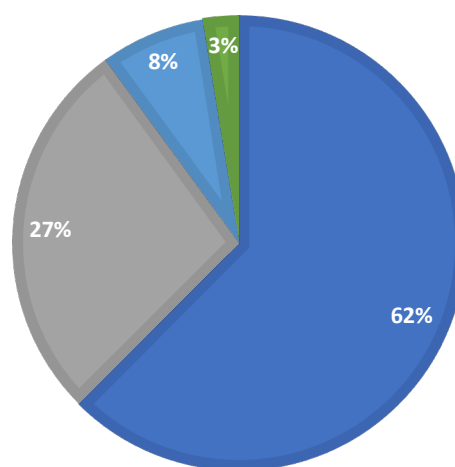
Tato otázka má za úkol zjistit, zda respondenti využívají v zařízení sociální práci. Dle odpovědí, které jsem zaznamenala odpovědělo (62 %), což je 25 respondentů, že sociální práci někdy využili nebo ji stále využívají. Odpověď „ne“ byla hodnocena 11 respondenty (27 %). Dle názoru SP je necelých třicet procent respondentů, kteří nevyužívají sociální práci vysoké číslo, jelikož dle různých publikací a článku je to důležitá součást výkonu trestu. Tito respondenti by mohli mít značný problém jak ve výkonu trestu, tak po propuštění z něj. Další odpověď u této otázky byla „nevím“, jelikož si někdo nemusí pamatovat, že pomoc sociálního pracovníka využil nebo neví, co vše je do práce zahrnuto, a proto takto odpověděl.

Odpověď byla hodnocena 3 respondenty (8 %). Poslední možnou odpovědí u této otázky byla odpověď „nechci odpovědět“, kterou jak již zmiňuji výše uvádí pouze stejný respondent, jako v předchozích otázkách.

Graf 4: Přehled využití pomoci od sociálního pracovníka

VYUŽILI JSTE NĚKDY POMOC SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA VE VĚZNICI?

■ Ano ■ Ne ■ Nevím ■ Nechci odpovědět

Z jakého důvodu jste využili/využíváte pomoc od sociálního pracovníka?

U této otázky měli respondenti možnost označit více odpovědí dle toho, jaký druh pomoci od SP využívají. Někteří respondenti kroužkovali pouze jednu odpověď, jiní vybrali více odpovědí a někteří si vymysleli svou vlastní odpověď. Nejvíce respondenti hlasovali pro první odpověď, která se zabývá zajištěním dokladů, které respondenti nemají, protože je ztratili nebo jim skončila platnost a potřebují nové. Jedná se o rodný list, kartičku pojišťovny nebo občanský průkaz. Tuto odpověď označilo 13 respondentů (21 %). Další nejvíce kroužkovanou odpovědí s počtem 8 (13 %) byla „sociálně právní a finanční poradenství“, které je odsouzenými využíváno kvůli jejich negramotnosti v oblasti sociální, právní či finanční a potřebují s ním pomoci, jelikož pro ně není možné se v této oblasti orientovat. Stejně hodnocená byla i odpověď „vyřízení platby“, kdy vězni potřebují zaslat peníze nebo chtějí, aby byly poslány jim. Většinou se jedná o finanční podporu rodině nebo od rodiny v případě,

že si vězeň nevydělává. Další odpověď, která získala oproti ostatním vyšší počet, který je 7 hlasů (11 %) byla „zajištění kontaktu s rodinou“, o který stojí především vězni, kteří mají děti. Odpověď s 5 (8 %) hlasy byla označena písmenem „d“ a ukazuje, že vězni potřebují pomoci při komunikaci s institucemi jako je soud, správa sociálního zabezpečení a další, jelikož pro ně může být obtížný odborný jazyk nebo vyřizování žádostí, které potřebují zajistit ve výkonu trestu.

Další zmíněné odpovědi už nebyly tak vysoce hodnocené a měly okolo dvou hlasů. Mluvíme tu o „vyřízení důchodu“, které vyřizují hlavně starší osoby ve výkonu trestu, které ve vazební věznici v Hradci Králově v objektu Pouchov nemají velké zastoupení. Sama jsem byla překvapena, že jsem se při své praxi setkávala spíše s mladšími ročníky. Nemile mě překvapilo, že odsouzení byli převážně moji vrstevníci a mladší. Sice byli odsouzeni za méně závažné trestné činy, ale udivovalo mě, že ročníky 2000 už byli odsouzeni. Další odpovědí, která byla hodnocena jedním mužem byla „zajištění bydlení“ po propuštění z výkonu trestu, což ukazuje, že většina respondentů tento problém neřeší a vrací se zpět do svých rodin a domovů. Jen malé množství z těchto odsouzených dle slov sociálního pracovníka z Vazební věznice končí na ulici. Neméně důležitou odpovědí bylo „zajištění zaměstnání“ po propuštění z výkonu trestu, jelikož dobře víme, že pokud osoby někde pracovaly a pak byly na nějakou dobu odsouzeny, tak už se nemohly do zaměstnání vrátit, jelikož zaměstnavatel nemůže tak dlouho čekat. Některé osoby, které byly odsouzeny, dokonce zaměstnání předtím vůbec neměly a ve výkonu trestu se rozhodly pro změnu a lepší život tím, že začnou pracovat.

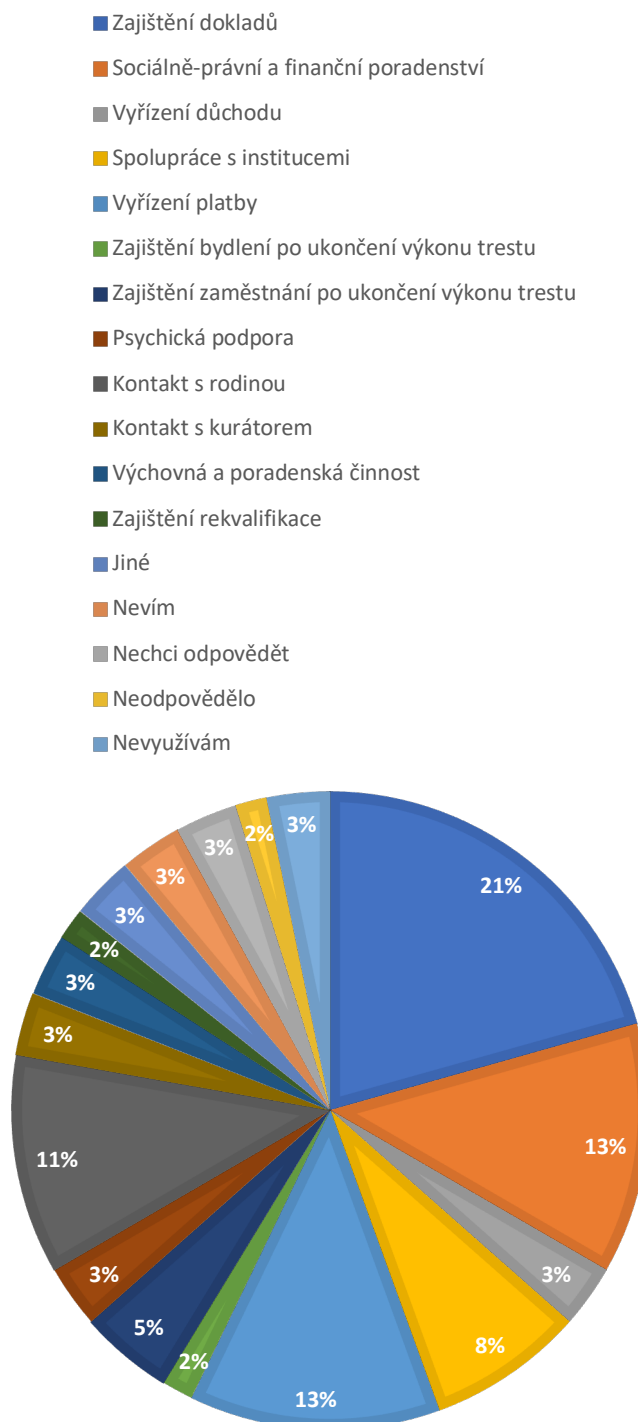
Respondenti také využívají pomoc SP právě kvůli své „psychické podpoře“, jelikož mohou mít nějakou krizi, výčitky nebo cokoliv jiného, co se jim odehrává v hlavě a s čím potřebují odborně pomoci. V tomto dotazníku se jedná o dva respondenty, kteří využívají pomoci právě z tohoto důvodu. Dalším bodem, který nesmíme opomenout je „kontakt s kurátorem“, který je po propuštění z výkonu trestu přidělen a který nad nimi udržuje dohled nebo jim může poskytnout pomocnou ruku, jako SP při výkonu trestu. Další odpověď, která byla zvolena, byla „výchovná a poradenská činnost“, která slouží pro vzdělání osob ve výkonu trestu a další činnosti. U odpovědi „zajištění rekvalifikace“ byl hlas pouze 1 respondenta (2 %), což je překvapující, jelikož možnost zajištění si rekvalifikace ve výkonu trestu, která dokáže

zajistit po propuštění lepší pracovní nabídky nebo rozšíření vzdělání, je důležitá, a pokud je nabízena, měla by být využita.

Odpověď „jiné“ přinesla jednu jedinou odpověď mimo nabídku, a to od vězně, který je ve výkonu trestu krátce. Pomoc od sociálního pracovníka tedy ještě nevyužil, a proto tuto otázku nezodpověděl. Odpověď „nevím“ se zde vyskytla 2x (3 %), což může souviset s tím, že si daný respondent nevzpomněl, z jakých důvodů SP navštívil nebo jen označil tuto odpověď jako útěkovou, aby nemusel odpovídat. Poslední možností odpovědi byla „nechci odpovědět“, která byla označena stejným respondentem jako v předchozích otázkách. Jeden respondent neodpověděl vůbec.

Graf 5: Přehled důvodů využití pomoci od sociálního pracovníka

Z JAKÉHO DŮVODU JSTE VYUŽILI/VYUŽÍVÁTE POMOC OD SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA?

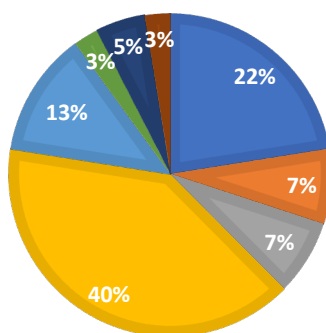
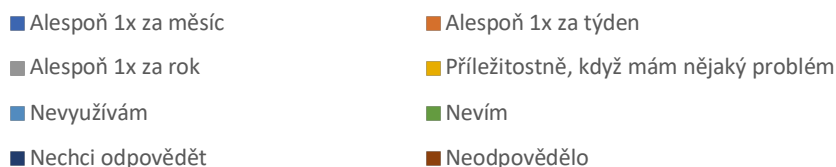

Jak často využíváte pomoc sociálního pracovníka

V tomto grafu můžeme vidět, jaká je frekventovanost využití SP osobami ve výkonu trestu ve Vazební věznici Hradec Králové, objekt Pouchov. Tento graf je jeden z mála, kde vysoce nepřevažuje jedna možnost nad ostatními. Odpovídalo zde 39 respondentů ze 40 s tím, že neodpovídal respondent, který uvedl, že je v zařízení krátce, a proto nemůže tuto situaci posoudit. Můžeme zde vidět, že 16 (40 %) respondentů využívá tuto pomoc právě v případě, „mají-li nějaký problém“, který se týká otázky předešlé, dalších 9 respondentů (22 %) využívá pomoci SP alespoň jednou za měsíc. Odpověď, která má o něco více hlasů než ostatní, je odpověď „nevyžívám“, která získala 5 (13 %) a ukazuje, že někteří respondenti stále pomoc SP nevyžívají, což je dle odborníků špatný přístup pro budoucnost odsouzených. Ostatní odpovědi získaly 1 až 3 hlasy (3-5 %) a ukazují, že opravdu každý v zařízení využívá pomoc jiným způsobem a v jiných intervalech.

Graf 6: Přehled frekventovanosti pomoci sociálního pracovníka

JAK ČASTO VYUŽÍVÁTE POMOC SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA?

6.3 Hodnocení přístupu sociálního pracovníka

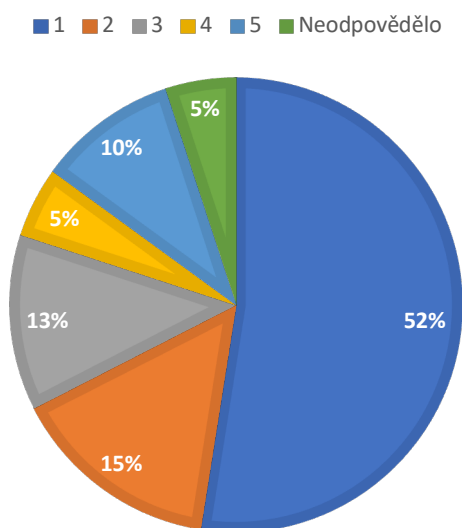
V posledním dílčím cíli budeme mít možnost se dozvědět, jak odsouzení z vazební věznice Hradec Králové, objekt Pouchov hodnotí možnost využití sociální práce, ohodnotit spokojenost s přístupem SP, ale také ohodnotit, jakým způsobem splnil SP očekávání při využití pomoci osobami ve výkonu trestu. V této části dotazníků, se přesuneme od kroužkování odpovědí, ke známkovací škále, jako ve škole tedy známkami jedna až pět, od nejlepší po nejhorší.

Jak hodnotíte možnost využívat pomoc od sociálního pracovníka?

Nyní se přesuneme k samotnému hodnocení možnosti využití sociální práce, kdy 21 (52 %) respondentů hodnotí tuto možnost na známkovací škále jako ve škole možností „jedna“, další část odsouzených, jejichž počet byl 6 respondentů (15 %) hodnotila možností „dvě“, odpověď, která získala ještě více bodů oproti ostatním možnostem získala hlasy od 4 respondentů (13 %) a hodnotila tuto možnost za „tři“. Z tohoto grafu je patrné, že odsouzení jsou s možností využívat pomoc SP v zařízení spíše spokojeni. Nutno uvést, že tato otázka byla vyplněna 38 respondenty.

Graf 7: Přehled hodnocení možnosti využití sociální práce

JAK HODNOTÍTE MOŽNOST VYUŽÍVAT POMOC OD SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA?

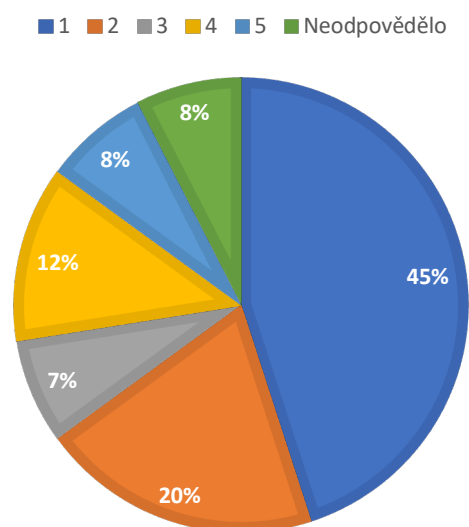

Byli jste spokojeni s přístupem sociálního pracovníka?

V této další hodnotící otázce se dozvíme, jak byly osoby ve výkonu trestu spokojeny s přístupem SP. Odpovědi v tomto případě jsou získány pouze od 37 respondentů a 18 (45 %) respondentů byli s přístupem sociálního pracovníka spokojeni, jelikož jeho přístup hodnotili známkou „jedna“, dalších 8 (20 %) respondentů hodnotilo spokojenost známkou „dvě“ a 5 (12 %) respondentů zhodnotilo přístup SP známkou „čtyři“. Znamky „tři“ a „pět“ si získaly po třech hlasech od respondentů a tři respondenti bohužel neodpověděli, jeden respondent neodpověděl, protože nemá zkušenost s přístupem SP a další dva bohužel neodpověděli z neznámého důvodu.

Graf 8: Přehled spokojenosti s přístupem sociálního pracovníka

BYLI JSTE SPOKOJENI S PŘÍSTUPEM SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA?

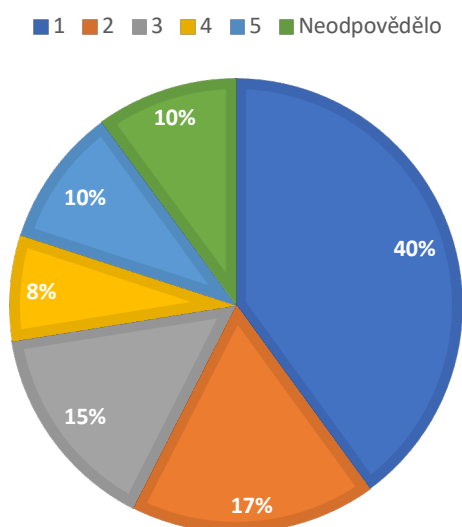
Splnil sociální pracovník Vaše očekávání při řešení problému?

Poslední otázkou v dotazníku, která se týká splnění očekávání s přístupem SP je vyplněna 36 respondenty z celkového počtu 40. Hodnocení za „jedna“ udělilo SP 16 respondentů (40 %), což ukazuje na jejich spokojenost. Dále možnost odpovědi „dvě“ byla hodnocena 7 respondenty (17 %) a možnost „tři“ hodnotilo 6 (15 %) respondentů. Další možnosti v tomto grafu si získaly 4 a 5 (8 a 10 %) hlasů, což

ukazuje, že i někteří respondenti nejsou spokojeni s očekáváním, které měly při řešení problému se SP. Tato otázka nebyla 4 respondenty (10 %) bohužel hodnocena, z nichž důvod víme jen od jednoho, který nehodnotil z důvodu teprve začínajícího pobytu v zařízení.

Graf 9: Přehled splnění očekávání sociálním pracovníkem při řešení problému

SPLNIL SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK VAŠE OČEKÁVÁNÍ PŘI ŘEŠENÍ PROBLÉMU?

6.4 Shrnutí dílčích cílů a jejich vyhodnocení

Zde budou shrnuty dílčí cíle této práce, prostřednictvím kterých zjistíme, na jaké úrovni se Vazební věznice Hradec Králové objekt Pouchov nachází. Také dle hodnocení odsouzených zjistíme, zda SP poskytuje kvalitní sociální práci.

Shrnutí DC1

Tento dílčí cíl měl za úkol zjistit a shrnout celkové vnímání sociální práce v zařízení. První otázkou, která se zaměřuje na odsouzené, měla za cíl zjistit, zda vědí o možnosti, že mohou využít SP. Tato otázka dopadla dle mého názoru velmi pozitivně, jelikož většina z respondentů o této možnosti věděla. Dle odpovědí soudím, že se sociální práci v zařízení daří, jelikož se odsouzeným nějakým způsobem dostala do povědomí. Velice málo respondentů o této možnosti neví a může to být z různých

důvodů, například z toho důvodu, že respondenti nevědí, co tento pojem znamená nebo tuto práci v zařízení nevyužívají, a tudíž o ní nemají nebo nechtějí mít žádné povědomí.

Druhá otázka v tomto dílčím cíli se zaměřila na povědomí odsouzených o místě, kde se SP nachází a kde mohou jeho pomoc využít. I v tomto případě převažovala ta možnost, která udává, že vězni naprosto přesně ví, kde se nachází místo SP a dle jeho slov vědí, že pokud mají problém mohou za ním kdykoliv přijít a problém řešit. Sama jsem měla tu možnost v zařízení vidět, že dveře sociálního pracovníka byly často odsouzenými využívány. Další odpovědi na tuto otázku nebyly tak frekventované, a proto si trůfám říct, že i zde můžeme vidět vysoký zájem ze strany SP, který se o odsouzené zajímá, a proto se za ním muži nebojí jít a řešit s ním své problémy.

Poslední otázka v tomto cíli měla za úkol zjistit, zda odsouzení vědí, jakým způsobem mohou SP kontaktovat. Tuto otázku jsem trochu pootevřela v předešlém odstavci, kde jsem zmiňovala, že odsouzení vědí, kde a jak SP kontaktovat, což nám potvrdily odpovědi respondentů v dotazníku, ve kterém bylo uvedeno, že i v tomto případě mají vězni přehled, co dělat. Sama jsem měla možnost vidět, že odsouzení za SP dochází přímo do kanceláře, jelikož se mohou v objektu volně pohybovat. SP lze nejlépe kontaktovat přímo u něho v zázemí, kam stačí volně přijít, zaklepat a sdělit svoji prosbu nebo problém a pracovník je nápomocný, pokud je to v jeho silách a kompetenci a pokud ne, tak má snahu odkázat odsouzené na osoby, které mu mohou pomoci.

Shrnutí DC2

Tento dílčí cíl měl za úkol shrnout a ukázat, jestli je sociální práce v zařízení využívána a jakým způsobem. Dle odpovědí, které jsme mohli vidět zaznamenané v grafu, zjistíme, že 23 respondentů ze všech 40 dotazovaných odpovědělo, že někdy pomoc SP využilo. Tento počet je stále více než polovina, což je dobrá zpráva, pokud víme, k čemu je sociální práce odsouzeným potřebná. Ovšem podle její důležitosti soudím, že by její využívanost měla být vzhledem k potřebám osob ve výkonu trestu odnětí svobody a po propuštění z něj vyšší. Dle praxe, která je zmiňována v první části této práce, už víme, že osoby, kterým je v zařízení věnována náležitá péče, mají lehčí

průběh výkonu trestu a dokážou se po propuštění daleko lépe adaptovat, protože jsou na různé okolnosti od SP připraveny.

Další otázka této oblasti byla zaměřena na důvody, které vedly respondenty pomoc SP využít. V tomto případě, jak jsme si dle grafu v předchozí kapitole mohli všimnout, byly odpovědi více pestré. Většina respondentů využila možnost právě kvůli dokladům, které neměli, když do zařízení přišli, dále potřebovali zprostředkovat platbu nebo potřebovali nějaké poradenství, zbytek odpovědí už bylo hodnoceno méně respondenty, ale přesto každá možnost byla využita. Právě díky tomuto lze zjistit, jak je sociální práce pestrá, co do ní všechno spadá a že každý ji využije z jiného důvodu. V případě této odpovědi zjišťujeme, s čím vším potřebují odsouzení pomoci a vidíme důležitost sociální práce.

Poslední otázkou této oblasti bylo zjistit, jak je sociální práce využívána frekvenčně. Ze zjištění plyne, že sociální práci využívají odsouzení spíše příležitostně, pokud mají problém. Dalších 9 respondentů uvedlo, že sociální práci využívají jednou za měsíc. Ostatní odpovědi se v počtech spíše rovnaly. Tato otázka ukazuje, že odsouzení využívají SP jen pokud mají problémy, a bohužel neukazuje na to, že by se využívala pravidelně. Respondenti, kteří uvedli, že navštěvují SP každý týden, byly pouze 3, což vnímám jako nedostatečné a domnívám se, že by bylo potřebné v těchto případech pracovat na zlepšení. Není třeba, aby vězni navštěvovali sociálního pracovníka každý týden, ale myslím, že by to určitě mělo být častěji než jednou za rok nebo v případě, že nastane problém.

Shrnutí DC3

Poslední dílčí cíl této práce je zaměřený na hodnocení přístupu SP očima odsouzených. Dle odpovědí respondentů, zjistíme, jak si SP podle nich stojí a jaká je kvalita jeho práce. První otázka směřovaná na možnost využít SP, u které se hodnotilo jako známkami ve škole obstála za „jedna“ ve 21 případech, což je z celých 38 (zde dva respondenti neodpověděli) více než polovina, takže soudím, že osoby jsou zde s možností spokojeny. Co mě trochu zarazilo u této otázky, bylo hodnocení čtyř respondentů, kterým tato možnost nevyhovuje a známkovali tedy za „pět“.

Druhou otázkou, která se přímo vztahuje na SP je spokojenost s jeho přístupem, přičemž hodnocení probíhalo opět známkováním. „Jedničku“ si SP za svůj

přístup vysloužil od osmnácti respondentů, což je skoro polovina dotazovaných a ukazuje, že respondenti jsou s jeho přístupem spokojeni. SP dostal samozřejmě i jiné známky hodnocení, některé lepší a jiné horší. Od třech respondentů získal hodnocení „pět“, které může souviset s pracovníkovým přístupem, ale také nedostatečnou snahou odsouzeného nebo jejich chováním, které občas působí nevychovaně, jelikož někteří nemají žádné návyky, neumějí pozdravit či poděkovat a SP v zařízení si na těchto věcech zakládá a pomocí takových, pro někoho drobností, se snaží ukázat, že s pozdravem a poděkováním jde všechno lépe. Pokud za ním někdo přišel s arogantním tónem a nepozdravil, vysvětlil mu, že takhle se slušný člověk nechová a pokud potřebuje s něčím pomoci vyžaduje od něho vhodný přístup. SP si tímto udržoval jakýsi přístup a respekt, který je potřeba, aby s ním odsouzení nejednali jako se sluhou, který jim pomůže, pokud potřebují i v případě, že se k němu nechovají zrovna slušně.

Poslední otázka byla zaměřená na to, zda SP splnil očekávání při řešení problému. Odpovědi ukazují, že jsou více spokojeni nežli nespokojeni. Bohužel i zde byla nějaká nespokojenost, a to od čtyř respondentů, kteří očekávání při řešení problémů hodnotili za „pět“. Myslím si, že i toto může být dáno přístupem odsouzených, jelikož občas čekají divy, které když se nestanou cítí odsouzení zklamání. Dalším důvodem nespokojenosti může být třeba jen špatná zkušenost, která bude doufám brzy napravena, aby co nejvíce odsouzených začalo využívat služeb SP a hlavně pravidelně.

Co se týká výsledků, které jsem získala z vyplněných dotazníků od osob, nacházejících se ve výkonu trestu o tom, zda mají s oblastí sociální práce v zařízení nějaké zkušenosti. V některých případech se jedná o zkušenosti kladné a někde spíše záporné, ovšem co se týče celku, je SP ve Vazební věznici hodnocen kladně. Určitě zde mohou být i nějaké mezery, které bych neukládala přímo za vinu SP, ale spíše je to zaviněno tím, jak celkový systém funguje. Myslím, že by nebylo od věci, kdyby bylo povinné alespoň jednou za měsíc SP navštívit a více zapojovat prvky restorativní justice, o kterých jsme získali informace v teoretické části.

Závěr

V této práci s názvem „Sociální práce s osobami ve výkonu trestu a vazbě“ jste měli možnost seznámit se s jejím hlavním cílem, kterým bylo zjistit, jak si celkově sociální práce stojí, jak je využívána a hodnocena odsouzenými. Postupně jste se mohli seznámit se základními pojmy, které jsou pro tuto oblast stěžejní. Jednalo se například o sociální práci, penologii, trest, vazbu atd. Tato práce Vás měla seznámit nejen se sociální prací a jejím obecným významem, ale také se sociální prací zaměřenou na oblast výkonu trestu ve vězeňství či podobných institucích. Dále jste byli seznámeni s poměrně novou metodou řešení trestných činů a tím byla restorativní justice. Mohli jste také vidět porovnání mezi restorativní a retributivní justicí, která se v trestním systému stále využívá. V poslední kapitole praktické části jste byli seznámeni s velice stěžejní kapitolou, jelikož pojednávala přímo o sociální práci ve vazbě a věznicích.

Ve výzkumné části jste byli seznámeni s důvodem výběru výzkumu a respondenty, které jsem měla pro svoji praktickou část k dispozici. Prostřednictvím grafů jste měli možnost vidět, jakým způsobem odsouzení odpovídali a jak dopadlo celkové hodnocení jednotlivých otázek a dílčích cílů. Podstatným se zde ukázalo, že sociální práce v zařízení Vazební věznice Hradec Králové objekt Pouchov nedopadla vůbec špatně, což nám potvrdily i grafy. Některé oblasti by samozřejmě mohly dopadnout lépe, ale jinak zařízení v hodnocení obstálo. Doufám, že tento výzkum pomůže sociálním pracovníkům, kteří pracují v zařízeních podobného typu a třeba si z něho vezmou nějaký příklad či ponaučení, které povede ke zlepšení kvality sociální práce v zařízeních.

Dle získaných informací od dotazovaných lze říct, že hlavní cíl práce byl naplněn. Zjištění fungování SP a jeho práce dopadlo obstojně. Co se týká možnosti využívání SP osobami, které se ve výkonu trestu nacházejí zjistíme, že ho využívají z různých důvodů, které potřebují řešit. Prostřednictvím poslední hodnotící oblasti jsme zjistili, že celkově je práce SP hodnocena nadprůměrně, že jsou vězni s jeho přístupem spokojeni a že naplňuje požadavky a jejich očekávání.

Seznam použitých zdrojů

- [1] DAVIDKOVÁ, Klára. *Sociální práce v trestní justici*. Olomouc, 2012. Diplomová práce. Univerzita Palackého. Ústav pedagogiky a sociálních studií. Vedoucí práce: Lenka HOLÁ.
- [2] GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ VĚZNIC: *Koncepce vězeňství do roku 2025*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>
- [3] HANUŠ, Bohuslav. *Primární základy penologie*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2005. ISBN 80-86723-14-3.
- [4] HUDEČKOVÁ, Marcela, Simona PETROVIČOVÁ a Jitka ŠKVRNOVÁ, ed. *II. studentská konference na téma Sociální práce v zařízeních výkonu trestu. sborník*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-215-7.
- [5] JUSTICE: *Soudní moc v České republice*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/soudy-a-soudci>
- [6] KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-163-7.
- [7] KARABEC, Z. *Koncept restorativní justice. Restorativní justice*. Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8.
- [8] LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: Lexis Nexis, 2007. ISBN 978-80-86920-24-5.
- [9] MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-756-9.
- [10] MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- [11] MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- [12] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- [13] MEZINÁRODNÍ VĚZEŇSKÉ SPOLEČENSTVÍ: *Kdo jsme*. [online]. [cit. 2022-04-05]. Dostupné z: <https://mvs.cz/o-nas/>

- [14] MEZINÁRODNÍ VĚZEŇSKÉ SPOLEČENSTVÍ: *Kdo jsme*. [online]. [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: <https://mvs.cz/wp-content/uploads/2021/11/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD-zpr%C3%A1va-2020-MVS.pdf>
- [15] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Sociální kurátor*. [online]. [cit. 2022-03-15]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/1049959/socialni_kurator.pdf/13e4d622-a29a-53a9-237a-cf482b4b8ed0
- [16] POLICIE ČR: *Policie České republiky*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/o-nas-policie-ceske-republiky-policie-ceske-republiky.aspx>.
- [17] POSPÍŠILOVÁ, Michaela. *Účel trestání*. Brno, 2017. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Právnická fakulta. Vedoucí práce Tomáš SOBEK.
- [18] PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA: *Poslání a cíle Probační a mediační služby*. [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/o-nas/>
- [19] PROFESNÍ KOMORA SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ: *Co je to sociální práce*. [online]. [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: <http://www.pksp.cz/co-je-socialni-prace>
- [20] PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- [21] RASZKOVÁ, Tereza. *Kapitoly z penologie I*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-716-9.
- [22] REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- [23] ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Praha: Armex, 2007. ISBN 978-80-86795-48-5.
- [24] ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

- [25] Téma: Sociální práce s osobami ve výkonu trestu, Informace poskytl Jaroslav KEMPF, sociální pracovník Vazební věznice Hradec Králové, objekt Pouchov, 5. února 2022.
- [26] TOMEŠ, Igor. *Sociální právo České republiky*. 2., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-941-0.
- [27] VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR: *Vězeňská služba České republiky*. [online]. [cit. 2022-03-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zakladni-udaje>.
- [28] Zákon č. 141/1961 Sb. ze dne 29. listopadu 1961, o trestním řízení soudním.
- [29] Zákon č. 555/1992 Sb. ze dne 17. listopadu 1992, o Vězeňské službě a justiční strážci.
- [30] Zákon č. 293/1993 Sb. ze dne 10. listopadu 1993 o výkonu vazby.
- [31] Zákon č. 169/1999 Sb. ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody.
- [32] Zákon č. 257/2000 Sb. ze dne 14. července 2000, o Probační a mediační službě.
- [33] Zákon č. 108/2006 Sb. ze dne 14. března 2006, o sociálních službách.
- [34] Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník.
- [35] Zákon č. 45/2013 Sb. ze dne 30. ledna 2013, o obětech trestných činů.
- [36] Zákon č. 110/2019 Sb. ze dne 12 března 2019, o zpracování osobních údajů.
- [37] ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci, 2003. ISBN 80-902998-1-4.
- [38] ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-55-7.

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Transformační tabulka.....	31
--	----

Seznam grafů

Graf 1 – Přehled o existenci pracoviště sociálního pracovníka.....	37
Graf 2 – Přehled povědomí o místě, kde se sociální pracovník nachází.....	38
Graf 3 – Přehled kontaktování sociálního pracovníka.....	39
Graf 4 – Přehled využití pomoci od sociálního pracovníka.....	40
Graf 5 – Přehled důvodu využití pomoci od sociálního pracovníka.....	43
Graf 6 – Přehled frekventovanosti pomoci sociálního pracovníka.....	44
Graf 7 – Přehled hodnocení možnosti využití sociální práce	45
Graf 8 – Přehled spokojenosti s přístupem sociálního pracovníka	46
Graf 9 – Přehled splnění očekávání sociálním pracovníkem při řešení problému	47

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník

Příloha A: Dotazník

Dotazník – Role sociálního pracovníka ve věznici

Dobrý den, chtěla bych Vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, který potřebuji jako podklad pro svoji bakalářskou práci. Budu velice ráda, pokud dotazník vyplníte podle pravdy. Nemusíte se bát, dotazník je anonymní a nikdo kromě mě neuvidí Vaše odpovědi.

Velice Vám děkuji, Kamila Berounská

Vnímání sociální práce

1. Víte o možnosti, že zde v zařízení můžete využít pomoci sociálního pracovníka?

- a. Ano
- b. Spíše ano
- c. Ne
- d. Spíše ne
- e. Nechci odpovědět

2. Víte, kde se nachází sociální pracovník?

- a. Ano
- b. Spíše ano
- c. Ne
- d. Spíše ne
- e. Nechci odpovědět

3. Víte, jak můžete kontaktovat sociálního pracovníka?

- a. Ano
- b. Spíše Ano
- c. Ne
- d. Spíše ne
- e. Nechci odpovědět

Využití sociální práce

4. Využili jste někdy pomoc sociálního pracovníka ve věznici?

- a. Ano
- b. Ne
- c. Nevím
- d. Nechci odpovědět

5. Z jakého důvodu jste využili/využíváte pomoc od sociálního pracovníka?

(možnost vybrat více odpovědí)

- a. Zajištění dokladů (např.: občanský průkaz, rodný list atd.)
- b. Sociálně-právní a finanční poradenství
- c. Vyřízení důchodu
- d. Spolupráce s institucemi (soud, Správa sociálního zabezpečení atd.)
- e. Vyřízení platby (alimenty atd.)
- f. Zajištění bydlení po ukončení výkonu trestu
- g. Zajištění zaměstnání po ukončení výkonu trestu
- h. Psychická podpora
- i. Kontakt s rodinou
- j. Kontakt s kurátorem
- k. Výchovná a poradenská činnost
- l. Zajištění rekvalifikace
- m. Jiné.....
- n. nevyužil
- o. Nevím
- p. Nechci odpovědět

6. Jak často využíváte pomoc sociálního pracovníka?

- a. Alespoň 1x za měsíc
- b. Alespoň 1x za týden
- c. Alespoň 1x za rok
- d. Příležitostně, když mám nějaký problém
- e. Nevyužívám
- f. Nevím
- g. Nechci odpovědět

Hodnocení přístupu sociálního pracovníka

7. Jak hodnotíte možnost využívat pomoc od sociálního pracovníka?

Ohodnoťte jako ve škole 1 – nejlepší, 5 – nejhorší

.....

8. Byli jste spokojeni s přístupem sociálního pracovníka?

Ohodnoťte jako ve škole 1 – nejlepší, 5 – nejhorší

.....

9. Splnil sociální pracovník Vaše očekávání při řešení problému?

Ohodnoťte jako ve škole 1 – nejlepší, 5 – nejhorší

.....